

Jaarverslag 2005

Archeologie

Jaarverslag 2005

Inhoud

1	Inleiding	5
2	Beleidsontwikkelingen	7
3	Ontwikkeling van het bestel ten aanzien van de kwaliteitszorg	15
3.1	CvAK / SIKB – KNA	15
3.2	Beroepsregister	16
3.3	Programma's van eisen	17
3.4	Onderzoeksmeldingen	19
3.5	Provinciale archeologie	21
4	Toezicht op de uitvoering van archeologische werkzaamheden	23
4.1	Interventiestrategieën	23
4.2	Voorlichting	24
4.3	Inspectiebezoeken	26
4.4	Archeologische begeleiding	31
4.5	Inventariserend veldonderzoek	32
4.6	Selectie, conservering en restauratie	34
4.7	Deponeren	36
4.8	Gemeentelijke archeologie	39
4.9	Overige dossiers	41
5	Overige werkzaamheden	43
5.1	Internationale activiteiten	43
5.2	Publicaties	44
	Afkortingenlijst	45

Voor u ligt het vierde en laatste jaarverslag van de Rijksinspectie voor de Archeologie (RIA) als zelfstandige inspectie. Per 1 november 2005 is de RIA als sector Archeologie opgegaan in de nieuwe Erfgoedinspectie. In de nieuwe constellatie blijven de taak en de missie van de RIA onverminderd van kracht. De Erfgoedinspectie sector Archeologie blijft toezicht uitoefenen op de naleving van het bij of krachtens de Monumentenwet 1998 bepaalde ten aanzien van archeologische monumenten, opgravingen en vondsten. De Erfgoedinspectie sector Archeologie waakt over een kwalitatief verantwoorde omgang met het archeologische erfgoed en het tot stand komen van wetenschappelijk en maatschappelijk bruikbare gegevens.

Het jaarverslag biedt een overzicht van de beleidsontwikkelingen en van de inspectieactiviteiten in 2005. Voor het eerste punt zijn er zowel positieve als negatieve ontwikkelingen te melden (hoofdstuk 2). In 2005 is duidelijk geworden dat de werking van het interimbeleid steeds meer onder druk komt te staan. Toen in 2001 het interimbeleid van kracht werd, voldeed het als een tijdelijk systeem, nu heeft het zijn beste tijd gehad. Bij het ter perse gaan van het jaarverslag heeft inmiddels de lang verwachte behandeling én aannahme van het wetsvoorstel in de Tweede Kamer inzake de wijziging van de Monumentenwet 1988 plaatsgevonden. Naar verwachting zal het interimbeleid voor eind 2006 verleden tijd zijn en vervangen zijn door een definitief beleid voor de archeologische monumentenzorg.

In hoofdstuk 3 worden de ontwikkelingen van het bestel ten aanzien van de kwaliteitszorg behandeld. Belangrijk punt in 2005 was de afkondiging van de beleidsregel waarmee boren uitgevoerd in het kader van inventariserend veldonderzoek gelijkgesteld wordt met opgraven. De kwaliteitsborging voor booronderzoek is hiermee beter verankerd dan in het verleden.

Hoofdstuk 4 geeft een overzicht van het toezicht op de uitvoering van archeologische werkzaamheden. Een belangrijke belemmering voor een goed functionerend toezicht is nog steeds het ontbreken van een integraal sanctiebeleid. De werking van de Inspectie is hierdoor in belangrijke mate gehandicapt en oorzaak dat de RIA niet in alle opzichten haar vooropgezette doelstellingen kon bereiken in 2005.

Het jaarverslag wordt afgesloten met een overzicht van de internationale activiteiten van de Erfgoedinspectie sector Archeologie (hoofdstuk 5).

Naar het oordeel van de Inspectie zijn de ontwikkelingen in het archeologisch bestel in 2005 – op enkele lichtpuntjes na – opnieuw zorgwekkend geweest.

Ook dit verslagjaar kwam het niet tot een afronding van de parlementaire behandeling van het wetsvoorstel voor de herziening van de Monumentenwet 1988. Wel werden door de vaste Kamercommissie voor Cultuur die het voorstel besprak met de staatssecretaris tot tweemaal toe vragen gesteld, waarvan de beantwoording en het daarmee gepaard gaande hernieuwde overleg met diverse koepelorganisaties de nodige tijd vergde. Dit heeft tot een aantal aanpassingen geleid, maar niet tot positieve of negatieve veranderingen die een effect kunnen hebben op het gebied van de kwaliteitszorg. Vanuit die optiek lijkt het voornaamste effect op het ingediende wetsvoorstel verdere vertraging van de parlementaire behandeling te zijn geweest. Door de Stichting voor de Nederlandse Archeologie (SNA) is herhaaldelijk gewezen op het belang dat er zo spoedig mogelijk een gewijzigde wet komt die de formele kaders aangeeft voor de archeologische monumentenzorg. Dat betoog sluit aan bij dat van de Inspectie: in het jaarverslag over 2004 is al aandacht besteed aan de grote problemen die ontstaan doordat nog steeds moet worden gewerkt onder het systeem van de interim Beleidsregels opgravingsbevoegdheid van 2001.

Bij het ter perse gaan van het jaarverslag heeft inmiddels de behandeling én aanneming van het wetsvoorstel inzake de wijziging van de Monumentenwet 1988 in de plenaire zitting van de Tweede Kamer plaatsgevonden.

In het jaarverslag over 2004 is uitvoerig ingegaan op het gebrek aan adequate waarborgen voor de archeologische uitvoeringspraktijk op het minimaal voldoende niveau.¹ De RIA vond het beleid hier tekortschieten of in ieder geval (veel) te weinig vooruitgang boeken. Zonder hier alle punten uit het vorige verslag *in extenso* te willen herhalen zijn er diverse kwesties waaruit blijkt dat de ontwikkeling in 2005 geen aanleiding gaf deze constatering te herzien.

Een positieve ontwikkeling was wel dat in 2005 de langverwachte beleidsregel werd afgekondigd waarmee booronderzoek uitgevoerd in het kader van inventariserend veldonderzoek per 1 november 2005 vergunningplichtig werd (zie ook paragraaf 4.5).² De kwaliteit van het inventariserend veldonderzoek, in het bijzonder wanneer uitgevoerd door middel van boringen, was de afgelopen jaren een punt van zorg van de RIA. Ondanks het feit dat dit soort onderzoek een belangrijke rol speelt in de cyclus van de archeologische monumentenzorg (AMZ), viel de veel toegepaste methode van booronderzoek tot eind 2005 praktisch buiten de formele inspectiekaders. Juridisch gezien konden grondboringen wel

¹ RIA-jaarverslag 2004, p. 7-10.

² Wijziging Beleidsregels opgravingsbevoegdheid, Staatscourant 24 juni 2005, nr. 120.

als bodemversturende activiteit worden beschouwd, en vielen ze dus onder de Monumentenwet 1988, maar in de praktijk was er op dit vlak in de jaren '80 en '90 een gedoogbeleid ontstaan, waardoor archeologische boringen ook door instanties zonder opgravingsvergunning uitgevoerd konden worden. Een ander gevolg was dat bij booronderzoek de KNA in de praktijk vaak niet werd toegepast. Met de afkondiging van de nieuwe beleidsregel is nu een belangrijk gat in de bestaande regelgeving gedicht en is het systeem ook voor het archeologische bedrijfsleven beter werkbaar geworden.

Helaas werd in de loop van 2005 duidelijk dat het systeem waarmee toelating wordt verleend tot vergunningplichtige werkzaamheden (onder de vergunning van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, ROB) grote tekortkomingen vertoont. Deze toestemming worden door de directeur van de ROB verleend aan bedrijven die een positief advies van het College voor de Archeologische Kwaliteit (CvAK) hebben verkregen. Het CvAK beoordeelt aanvragen uitsluitend op basis van een documentenonderzoek, waarbij het alleen gaat om het hebben van een intern kwaliteitssysteem en van een minimum aan gekwalificeerd personeel. Er is dus geen sprake van een grondige doorlichting van een bedrijf waarbij niet alleen wordt gekeken of alles op papier in orde is, maar waarbij ook in de praktijk wordt getoetst of men werkt volgens de regels en of de nodige voorzieningen ook echt aanwezig zijn.

De tekortkomingen die naar voren komen, kunnen niet worden toegeschreven aan de handelwijze van het CvAK of de ROB, maar zijn een rechtstreeks gevolg van het interimbeleid, dat immers slechts een tijdelijke overbrugging beoogde tot een nieuw stelsel zou zijn ingevoerd. Bij de start van het interimbeleid in 2001 voldeed het systeem en kon genoeg worden genomen met de evidente tekortkomingen, ook al omdat het slechts een beperkt aantal bedrijven betrof en er nog geen sprake was van een moordende concurrentie die een grote druk legt op de – inmiddels 19! – toegelaten opgravingsbedrijven (zie hieronder).

Intussen echter zijn de omstandigheden veranderd en mag er zonder de garantie van een gedegen onderzoek niet meer van worden uitgegaan dat een instelling die een vergunning of toelating wil, ook echt voldoet aan de bekwaamheidseisen die zowel in de huidige als in de nieuwe wet een centraal criterium is voor de vergunningverlening. De omvang van de Inspectie is klein, en het toezichtpotentieel is afgestemd op een systeem met een stevige controle 'aan de poort', niet op een stelsel waarbij allerlei partijen zonder goede doorlichting worden toegelaten tot de archeologische markt met een navenant hoog aantal incidenten.

Een kleine verbetering van de situatie kon bereikt worden door de hertoetsing van acht bedrijven in 2005. De ROB heeft het CvAK gevraagd om bedrijven waarvan de toelatingstermijn was verstreken, opnieuw te beoordelen alvorens de toelating te verlengen. Het CvAK betrok daarbij ook de bevindingen van de RIA.

In dit verband signaleert de Inspectie dat een centraal element van het nieuwe stelsel nog niet is ingevuld. Tijdens de voorbereiding van de nieuwe Wet op de archeologische monumentenzorg werd in de vele opeenvolgende concepten steeds uitgegaan van certificering, op basis waarvan dan een vergunning verleend kon worden. Tot verrassing van de Inspectie voorziet het uiteindelijk ingediende wetsvoorstel of de bijbehorende toelichting niet meer expliciet in certificering, laat staan in een wettelijk verplichte certificering waar door het veld om is gevraagd. Dat is op zichzelf wel consequent, want zonder wettelijke verplichting wordt een dergelijk regime een doodgeboren kindje omdat bedrijven – mede door de grote concurrentie – op zien tegen de daaraan verbonden kosten. Minder consequent is, dat het veld jarenlang een systeem van certificering met zelfregulering is voorgehouden – overigens geheel in overeenstemming met het in 2005 gepubliceerde kabinetsstandpunt³ – en dat voor de ontwikkeling daarvan aanzienlijke subsidies zijn verstrekt, klaarblijkelijk in de veronderstelling dat dit ook zonder wettelijke verplichting wel tot stand zou komen.

Het is jammer dat de staatssecretaris zich in 2005 nog niet heeft uitgesproken over een systeem van toelating, immers een hoeksteen van het bestel. Een dergelijk systeem moet bij algemene maatregel van bestuur (AMvB) nader worden geregeld; dat is ook voorzien maar nog niet gerealiseerd. Door het archeologische veld is intussen al veel energie gestoken in het uitwerken van een beoordelingsrichtlijn (BRL) voor certificering in samenhang met de update van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) naar versie 3. Zoals in paragraaf 3.1 is aangegeven, is de Inspectie voorstander van een systeem van verplichte certificering. De kosten daarvan zijn voor alle uitvoerende instellingen gelijk en kunnen dus niet leiden tot een scheefgroei in de markt.

Mocht gekozen worden voor een ander systeem van toelating, dan beveelt de Inspectie dringend aan om te voorzien in een toetsing in de praktijk, die substantieel van tenminste dezelfde zwaarte is als voorzien in de concept-BRL die begin 2006 ter visie wordt gelegd. Overigens kan een dergelijke keuze ook voordelen hebben omdat andere belangrijke criteria een rol kunnen spelen. Daarop wordt hieronder teruggekomen.

Omdat de praktijk de afgelopen jaren heeft geleerd dat de realisatie van een nieuw stelsel steeds opnieuw door allerlei factoren en samenloop van omstandigheden werd vertraagd, lijkt het de Inspectie bovendien verstandig om – mocht dat opnieuw gebeuren – terstond maatregelen te nemen om in ieder geval de huidige toelatingsprocedure en hertoetsing aanzienlijk te verzwaren en deze bovendien van toepassing te verklaren op het verlenen van vergunningen aan gemeenten. De Inspectie begrijpt dat bestaande vergunningen nu niet worden herzien, maar zij vindt dat bij het eventueel verlenen van nieuwe vergunningen geen onderscheid meer mag worden gemaakt tussen bedrijven en

³ *Minder last, meer effect. Zes principes van goed toezicht. Kaderstellende Visie op Toezicht 2005*, Den Haag.

gemeenten, temeer waar gemeenten nog tot twee jaar ná de inwerkingtreding van de nieuwe wet onder de bestaande opgravingsvergunning kunnen blijven werken.

Samenvattend leidt dit tot het advies aan de staatssecretaris om:

- a. een verplichte certificering in te stellen als voorwaarde bij de vergunning of, in plaats daarvan, een systeem van tenminste gelijkwaardige zwaarte te introduceren.
- b. in afwachting van de afronding van het wetgevingstraject en de bijbehorende AMvB's het CvAK te vragen haar criteria voor advisering tot toelating van bedrijven per direct uit te breiden en aan te scherpen, en deze in overleg met de Raad voor Cultuur bovendien toe te passen bij het verlenen van nieuwe vergunningen aan gemeenten.

Een dergelijk systeem zou minimaal kunnen bestaan uit audits volgens de BRL, een check of sleutelfunctionarissen zoals senior archeologen zijn ingeschreven in het register van een relevante beroepsvereniging met ethische code en – bij bedrijven – een controle van de bedrijfseconomische positie. Alle drie de criteria zijn naar het inzicht van de Inspectie van groot belang.

- Door het verkrijgen van een certificaat binnen een bepaalde periode als voorwaarde te stellen bij het verlenen van een (voorlopige) vergunning, kan een degelijke toetsing worden bereikt, ook van eventueel nieuwe toetreders tot de markt. Deze moeten immers in de praktijk worden getoetst en dat zou niet kunnen als ze nog geen werk mogen uitvoeren.
- Bij de totstandkoming van de KNA is geconcludeerd dat de kwaliteit van de uitvoering van archeologisch werk niet alleen afhankelijk is van normen, maar ook van het gedrag en de bekwaamheid van personen op sleutelfuncties. In veel gevallen is daarom niet vastgelegd wát er moet gebeuren, maar door wie. Dat vereist een beroepsregister dat er nog steeds niet is (zie ook paragraaf 3.2).
- Bij bedrijven is ook de bedrijfseconomische positie van groot belang: voorkomen dient immers te worden dat lopende projecten slachtoffer worden van faillissementen, gedwongen overnames en dergelijke. Dat gevaar is verre van denkbeeldig. Momenteel wordt hieraan noch bij de toelating, noch bij bedrijfsbezoeken of inspecties aandacht besteed omdat het kader daarvoor ontbreekt. Bij gemeenten kan worden getoetst of voldoende budget aanwezig is.

Hierboven is al een paar keer gewag gemaakt van de zeer sterke concurrentie tussen archeologische bedrijven. In het verslagjaar ontving de Inspectie, net als in 2004, vele

klachten over prijsdumping, dit jaar kwam daar een niet correct verlopen aanbesteding bij. De inspectie houdt op dit soort zaken geen toezicht tenzij de kwaliteit van de uitvoering in het geding is, maar constateert wel dat de klachten over het algemeen terecht zijn, al is het óók waar dat de klager in het ene geval de dader in het andere geval is. Door een negatieve prijs-spiraal wordt opgravingswerk noodgedwongen aangeboden voor prijzen die evident te laag zijn: in 2005 was er zelfs één geval waarin een project werd aanbesteed tegen een bedrag dat ongeveer éénderde bedroeg van de minimaal geschatte kosten. Het ging daarbij nota bene om een belangrijk project waarvoor aan de staatssecretaris is gevraagd subsidie te verstrekken uit het budget voor excessieve kosten. Voor dit specifieke geval leek overigens eind 2005 een – uit kwaliteitszorg-optiek bevredigende – oplossing gevonden te zijn, maar ze is wel symptomatisch. De Inspectie heeft de staatssecretaris op het probleem attent gemaakt.

In de huidige situatie lijkt het archeologische bedrijfsleven op een harde sanering af te stevenen, met één of meerdere faillissementen of gedwongen fusies. Dat kan tot ernstige problemen leiden met de afronding van onuitgewerkte projecten, maar er kan ook een positief effect zijn, indien het leidt tot meer reële prijzen en minder druk op de kwaliteit van het werk.

Over de wijze waarop het toezicht op de kwaliteit van het werk in 2005 werd vormgegeven wordt in hoofdstuk 4 verslag gedaan, wat resulteert in een aantal constatering en aanbevelingen. Hier wordt volstaan met daar naar te verwijzen, al is er één punt waar speciale aandacht voor nodig is.

De Inspectie constateert dat vooral bij gemeentelijke archeologische diensten, en in beperktere maar toch ook nog in aanzienlijke mate bij bedrijven, publicaties van opgravingen niet binnen de maximale termijn van twee jaar verschijnen. In overleg met de ROB zal hiertegen streng worden opgetreden omdat hiermee een hoeksteen van het nieuwe archeologische monumentenzorgbeleid wordt ondergraven.

Ook zal nader onderzoek moeten worden gedaan naar de inhoudelijke kwaliteit van publicaties. De Inspectie wordt geregeld gewezen op publicaties van bedroevend lage kwaliteit en komt ook in haar eigen werk regelmatig publicaties tegen die op basis van professionele expertise als onvoldoende worden ervaren. De methodiek voor een meer systematische beoordeling moet overigens in 2006 nog worden ontwikkeld, maar er zijn genoeg aangrijpingspunten om evidente gevallen te kunnen beoordelen. Met name rapportages van vooronderzoek zouden beter door provinciale en gemeentelijke archeologen beoordeeld kunnen worden. De eventuele afkeuring van een rapport is een

zéér probaat kwaliteitsverhogend middel, dat bijvoorbeeld door de Engelse county archaeologists met groot succes wordt gehanteerd.

Overigens geldt hier nadrukkelijk, dat er niet alleen te veel kaf onder het koren is, maar dat er gelukkig ook resultaten zijn die zonder meer een belangrijke bijdrage aan de Nederlandse archeologie genoemd kunnen worden. De Inspectie is in 2005 rapporten tegengekomen van zowel inventariserend veldonderzoek⁴ als van opgravingen⁵ door bedrijven, die van zeer hoge kwaliteit zijn. Het gaat hier om publicaties die *at random* zijn gelezen, dus de werkelijke oogst aan voortreffelijke resultaten zal ongetwijfeld hoger zijn. Ze worden hier genoemd omdat het adstrueert dat alleen al op basis van het enorm toegenomen volume ook de hoeveelheid kwalitatief hoogwaardige producten moet toenemen.

Op het eind van het jaar deed zich een affaire voor, die helaas als een schokkende inbreuk op het monumentenzorgbeleid mag worden betiteld. Via de pers werd bekend dat een belangrijk archeologisch monument, het VOC-wrak De Rooswijk voor de Engelse kust (Goodwin Sands), met medewerken van de dienst Domeinen van het Ministerie van Financiën, in plaats van met rust gelaten of professioneel onderzocht te worden – aan een ‘berging’ is onderworpen die vanuit de optiek van erfgoedzorg eerder als een vorm van schatgraverij gekenschetst moet worden dan als een professionele opgraving. De Inspectie is van mening dat deze gang van zaken niet alleen tegen het Nederlandse, maar ook tegen het Engelse archeologische monumentenzorgbeleid in gaat. Dat wil overigens niet zeggen ‘regeringsbeleid’, want de dienst Domeinen handelt conform het beleid van de staatssecretaris van Financiën.

Geconcludeerd kan worden, dat de Nederlandse regering klaarblijkelijk twee soorten beleid voert die haaks op elkaar staan, waardoor de Nederlandse belangen van monumentenzorg ernstig zijn geschaad. Door afspraken te maken met de ‘berger’ heeft de vertegenwoordiger van de Staat der Nederlanden enerzijds gehandeld in overeenstemming met de missie van Domeinen, maar naar het inzicht van de Inspectie ook expliciet in strijd met de UNESCO richtlijnen van 1956 over archeologische opgravingen⁶, met de Onderwater Erfgoed Conventie van 2001⁷ waaraan Nederland zich heeft gecommitteerd én met de Werelderfgoed Conventie, waarbij Nederland partij is.⁸ Het is navrant dat terwijl de staatssecretaris van Cultuur werkt aan de verbetering van het erfgoedbeleid in Nederland, even buiten de grens alle principes daarvan namens de staatssecretaris van Financiën met voeten kunnen worden getreden.

4 X.C.C. van Dijk, 2005. *Plangebied Trade Port-Noord fase II, gemeente Venlo. Een inventariserend archeologisch onderzoek.* (RAAP-Rapport 1177), Amsterdam.

5 H. Hiddink, 2005. *Opgravingen op het Rosveld bij Nederweert 1. Landschap en bewoning in de IJzertijd, Romeinse tijd en Middeleeuwen.* (Zuid-Nederlandse Archeologische Rapporten 22), Amsterdam.

G. Tichelman, 2005. *Het villacomplex Kerkrade-Holzkuil.* (ADC Rapport 155), Amersfoort.

6 Recommendation on International Principles Applicable to Archaeological Excavations, New Delhi 1956.

7 Verdrag ter Bescherming van Onderwater Cultureel Erfgoed, UNESCO november 2001.

8 Conventie ter Bescherming van het Wereld Cultureel en Natuurlijk Erfgoed, 1972.

Tegenstrijdigheid van het beleid: een Nederlandse staatssecretaris die symbolisch de buit van De Rooswijk in ontvangst neemt, enkele maanden voordat een andere Nederlandse staatssecretaris de herziene Monumentenwet zal verdedigen.

Een en ander is inmiddels onderwerp van debat geweest in de Tweede Kamer. De Inspectie acht het noodzakelijk dat de Nederlandse regering op korte termijn vaststelt welk belang in dit soort kwesties dient te prevaleren.

In de loop van 2005 kwam een belangrijke verbetering tot stand in het interne overleg en de beleidscyclus ten departemente. Een algemeen probleem is de relatie en met name ook de terugkoppeling die er tussen beleid, uitvoering en toezicht behoort te bestaan. Op het Ministerie van OCW is een directie Toezicht- en Handavingsbeleid (T&H) ingesteld om te bereiken dat departementale directies die verantwoordelijk zijn voor het onderhoud van stelsels en het ontwikkelen van beleid daarbij beter rekening houden met de ervaring in de praktijk en de bevindingen van het toezicht. Binnen de erfgoedsector heeft dat onder meer geleid tot de instelling van een vierhoeksoverleg door de directeur-generaal Cultuur en Media. Voor wat betreft de archeologie gaat het om een structureel regelmatig overleg tussen DCE, de Inspectie, ROB en T&H. De ervaringen hiermee in 2005 waren vanuit de optiek van de Inspectie zonder meer positief.

Daarnaast blijft er natuurlijk rechtstreeks bilateraal overleg op verschillende niveaus met de ROB. Ook daarover is de Inspectie in toenemende mate positief. Door de Inspectie wordt echter wel de tendens van de ROB om als rijksdienst een rol in het toezicht te claimen als problematisch ervaren. Datzelfde vond blijkens de reacties ook het archeologische veld. Geconstateerd kan worden dat wat bij de instelling van de RIA in 2001 een heldere taakverdeling leek toch de nodige onduidelijkheden bevat. Eind 2005 is de directie T&H begonnen met een analyse van het stelsel, zodat komend jaar besloten kan worden hoe de rolverdeling met betrekking tot toezicht en handhaving tussen ROB, DCE en Erfgoedinspectie zal zijn. Daar hoort ook de vaststelling van een sanctiebeleid bij, zodat ook daar een voor iedereen doorzichtige situatie ontstaat en de Inspectie geen activiteiten ontplooit die tot niets leiden. Hoewel de Inspectie hier in 2005 al veel voorbereidend werk voor heeft verricht, is het nog niet tot een beslissing gekomen.

Met een spoedig besluit over een taakverdeling met betrekking tot toezicht en handhaving en het vaststellen van een interventiebeleid is de helderheid voor alle betrokkenen, met name ook het archeologische veld, zeer gediend. De Inspectie vindt de ontwikkelingen daartoe in 2005 positief.

Ontwikkeling van het bestel ten aanzien van de kwaliteitszorg

3.1 CvAK/SIKB - KNA

In de loop van het jaar is het beheer van de KNA overgegaan van het door de staatssecretaris benoemde College voor de Archeologische Kwaliteit (CvAK) naar het door het archeologische veld ingestelde Centraal College van Deskundigen Archeologie (CCvD Archeologie), ondergebracht bij de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB) te Gouda. Deze ontwikkeling betekent niet dat het CvAK inmiddels is opgeheven. Wel zijn de werkzaamheden van het voltallige college beëindigd. In het CvAK is alleen nog de toetsingscommissie actief, die de ROB adviseert over het toelaten van bedrijven tot de archeologische markt onder de vergunning van de rijksdienst. Nadat begin 2005 versie 2.2 van de KNA van kracht was geworden heeft de voorzitter, drs. R.W. Brandt wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd het college verlaten. Hij is opgevolgd door mevr. drs. S. van Dockum.

Met de oprichting van het CCvD Archeologie is het beheer van de KNA volledig in handen gekomen van de belanghebbende partijen, middels vertegenwoordigers die met last en ruggespraak aan de beraadslagingen deelnemen. De Inspectie en de ROB hebben beide een zetel als adviseur zonder stemrecht. Door het CCvD Archeologie is met de hulp van diverse commissies en met ondersteuning vanuit de SIKB in 2005 hard gewerkt aan de voorbereiding van het eerste concept van de KNA 3 en aan de beoordelingsrichtlijn (BRL). De Inspectie heeft hiervoor op enkele onderdelen adviezen rakend aan het toezicht geleverd. Het eerste concept van de KNA 3 is nog juist voor het einde van 2005 ter visie gelegd. Hierin is een flink aantal vereenvoudigingen voorzien, plus op een aantal punten dringend noodzakelijke aanvullingen. De BRL wordt begin 2006 ter visie gelegd. In de BRL staat beschreven wat de criteria zijn voor een goede uitvoering van de archeologische werkzaamheden en werkprocessen, maar ook de specifieke wijze waarop een certificatie instelling de daadwerkelijke toetsingen kan uitvoeren, zoals de frequentie, de locatie waar de toetsing plaatsvindt en andere aspecten die hiermee samenhangen.

Nadat de reacties van het archeologische veld zijn verwerkt zal het CCvD Archeologie in de loop van 2006 de nieuwe versie van de KNA, evenals de BRL definitief moeten vaststellen. Door de Inspectie én de ROB zal komend jaar vooral bewaakt worden dat de beleidsdoelen van de staatssecretaris voldoende worden gediend met de keuzes die hierbij worden gemaakt.

In ieder geval is het dringend noodzakelijk dat aan de voorlopige erkenningsregeling voor archeologische bedrijven zoals die onder het vigerende interimbeleid nog steeds functioneert zo spoedig mogelijk een einde komt. De 'papierene' toetsing door het CvAK biedt te weinig garantie en voldoet in onvoldoende mate als beoordelingsinstrument (zie ook hoofdstuk 2).

Bij al deze ontwikkelingen is overigens niet alleen het archeologische veld aan zet. Het 'wetsvoorstel Malta' kent, net als de Monumentenwet 1988, een vergunningplicht voor opgravingen.⁹ Om onder het nieuwe regime opgravingen te mogen verrichten hebben alle uitvoerders een nieuwe vergunning nodig. Met name de daarmee verbonden wettelijke bekwaamheidseis moet nog door middel van een AMvB nader worden ingevuld zodat namens de staatssecretaris verantwoorde besluiten genomen kunnen worden over welke bedrijven, universiteiten, gemeenten en andere instellingen onder welke condities opgravingen mogen verrichten.

De Inspectie is er voorstander van dat gekozen wordt voor ofwel een systeem van wettelijk verplichte certificering, waarbij dit overigens zeker niet de enige voorwaarde zou moeten zijn voor vergunningverlening, ofwel dat 'certificering binnen een bepaalde termijn' een voorwaarde wordt bij het verlenen van vergunningen. De Inspectie vindt het zorgelijk dat op het einde van het verslagjaar binnen het beleidsdepartement in dit opzicht nog geen besluit is genomen over de inhoud van de AMvB. Het is noodzakelijk dat dit op zo kort mogelijke termijn gebeurt.

3.2 Beroepsregister

De Nederlandse Vereniging van Archeologen (NVvA) heeft met steun van het Ministerie van OCW in 2004 een blauwdruk voor een beroepsregister opgesteld.¹⁰ Rond de verdere totstandkoming van het beroepsregister hebben zich in 2005 – naar buiten toe – geen zichtbare ontwikkelingen voorgedaan.

In 2004 heeft de RIA geconstateerd dat de blauwdruk op het moment van verschijnen niet één op één met de KNA versie 2.0 correspondeerde, maar zag daarin toen geen onoverkomelijk probleem.¹¹ Het is weliswaar altijd het uitgangspunt geweest om de KNA aan het beroepsregister te koppelen, maar de werkelijkheid blijkt weerbarstiger te zijn dan de theorie, want in 2005 is dit uitgangspunt bij de herziening van de KNA verlaten. In plaats daarvan worden in het concept voor de KNA 3 zelf objectieve eisen aan de opleiding en de ervaring van 'actoren' gesteld. Hiervoor is gekozen omdat bij certificering een onafhankelijke certifiëring instelling zich niet zou mogen richten naar een beoordeling van derden, in dit geval vastgelegd in het toekomstige beroepsregister.

⁹ Wet op de archeologische monumentenzorg, artikel 48.

¹⁰ *Het beroepsregister voor archeologen. Een blauwdruk.* Amsterdam, 2004.

¹¹ RIA-jaarverslag 2004, p.11.

Ondanks het feit dat zowel de KNA als het beroepsregister via zelfregulering van het archeologische veld tot stand komen, komen de in het concept voor de KNA 3 omschreven eisen aan 'actoren' niet meer overeen met de eisen die aan de 'basis archeoloog' en de 'register archeoloog' in het beroepsregister gesteld worden. Ondanks dit gebrek aan afstemming met het concept voor de KNA 3 heeft de NVvA in overleg met de directie Cultureel Erfgoed (DCE) van het Ministerie van OCW besloten in 2006 toch met het register van start te gaan.

Hoewel het begrijpelijk en mogelijk zelfs onontkoombaar is dat in het concept voor de KNA 3 eisen worden gesteld aan de actoren, heeft de Inspectie daar principiële bezwaren tegen. De KNA wordt immers beheerd door het CCvD Archeologie, waarin *alle* belanghebbenden vertegenwoordigd zijn. Op deze wijze krijgen dus ook niet-beroepsgenoten formeel invloed op het bepalen van de eisen ten aanzien van actoren.

Vanuit dit perspectief zou de keuze voor een andere methodiek dan certificering dus ook een groot voordeel hebben. Het beroepsregister kan dan wél de rol vervullen die oorspronkelijk was voorzien (en waarvoor door het Ministerie van OCW aanzienlijke subsidies zijn verstrekt aan de NVvA).

Er is nog steeds geen werkend beroepsregister. Het is bovendien betreurenswaardig dat de noodzakelijke afstemming tussen KNA en register wellicht niet tot stand komt. De Inspectie vindt het van belang dat hiervoor alsnog een oplossing gevonden wordt.

3.3 Programma's van eisen

Nadat de RIA in 2003 in haar rapport "*Een goed begin.... Een verkennend onderzoek naar het gebruik van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie als richtsnoer bij het opstellen van Programma's van Eisen*" het grote gebrek aan kwaliteit van PvE's onder de aandacht bracht, is door de ROB een omvangrijker onderzoek over dit thema gestart. Dit onderzoek richtte zich op PvE's uit de periode 2003-2004. Op 22 september 2005 heeft de staatssecretaris het rapport van dit onderzoek aan de Eerste en Tweede Kamer aangeboden.¹² Uit het rapport komt opnieuw naar voren dat de kwaliteit van PvE's dikwijls onvoldoende is.

Tot nu toe is nauwelijks gekeken naar de oorzaken voor het gebrek aan kwaliteit. De bestaande middelen om de kwaliteit op peil te houden blijken onvoldoende te werken. In de eerste plaats zijn er de kwaliteitseisen voor de PvE's. Deze zijn duidelijk in de KNA

¹² Bazelmans, J.G.A., O.Brinkkemper, J.H.C. Deeben, J. van Doesburg, R.C.G.M. Lauwerier & P.A.M. Zoetbrood, 2005. *Mag het ietsje meer zijn? Een onderzoek naar de door bedrijven opgestelde Programma's van Eisen voor archeologisch onderzoek uit de periode 2003-2004.* (RAM 120), Amersfoort.

vastgelegd maar zowel uit het RIA- als uit het ROB-onderzoek is gebleken dat op grote schaal van de KNA wordt afgeweken. In de tweede plaats is er een controlemechanisme in de vorm van een goedkeuringsvereiste. De PvE's moeten door een onafhankelijke partij (hetzij het 'bevoegd gezag', hetzij een provinciaal archeoloog, een ROB-medewerker of een andere onafhankelijke senior archeoloog) worden goedgekeurd. Het is verontrustend dat alle 100 PvE's in het ROB-onderzoek door zo'n onafhankelijke partij werden goedgekeurd. Bij deze goedkeuring is dus niet of onvoldoende gelet op de kwaliteit, mogelijk omdat alleen specifieke aspecten als functionaliteit of conformiteit met het beleid worden beoordeeld.

In het ROB-rapport worden als mogelijke oorzaken voor het gebrek aan kwaliteit genoemd: het ontbreken van een gestandaardiseerd formulier, een gebrek aan kennis en ervaring bij de opstellers en de marktwerking. De oorzaak kan echter ook op een ander niveau gezocht worden. Er kan verondersteld worden dat de kwaliteit van PvE's, of zo men wil het gebrek aan kwaliteit, samenhangt met het (gebrek aan) belang dat aan dit document gehecht wordt en de functie die het moet vervullen. Telkens weer blijkt dat de verschillende partijen die betrokken zijn bij de totstandkoming van een PvE verschillende eisen aan het PvE stellen, omdat zij blijkbaar het PvE verschillende functies toeschrijven.¹³ Juist op dit punt biedt de KNA weinig houvast. Immers, de KNA definieert het PvE als een *"kennisgeving van het bevoegd gezag aan de opdrachtgever of de beoogde uitvoerder ..."* (KNA 2.2, PS05) dan wel een *"kennisgeving van het bevoegd gezag aan de initiatiefnemer en eventueel de beoogde uitvoerder, gebaseerd op het selectiebesluit"* (KNA 2.2, verklarende woordenlijst). Deze definities gaan echter volledig voorbij aan de werkelijkheid. In veel gevallen is er geen gezag dat van bevoegdheden gebruik kan maken. Ook is er meestal geen gezag dat het initiatief neemt of de regie over het PvE voert. Het document wordt doorgaans door de uitvoerder opgesteld, omdat de KNA nu eenmaal bepaalt dat het er moet zijn.

Op den duur is de definitie *"kennisgeving van het bevoegd gezag"* niet meer houdbaar. Deze verhult de uiteenlopende functies van het PvE en verhult vooral bij welke partij de verantwoordelijkheid voor de kwaliteit moet liggen.

In het concept voor de KNA 3 wordt van deze definitie ook afstand genomen. Zij staat nog wel ongewijzigd in de verklarende woordenlijst maar niet meer in het nieuwe hoofdstuk over PvE's. Daarvoor in de plaats wordt het PvE nu als volgt gedefinieerd: *"het PvE geeft de probleem- en doelstelling van de te verrichten werkzaamheden van de vindplaats en formuleert de daaruit af te leiden eisen met betrekking tot het uit te voeren werk."* De KNA laat nu in het midden wie wat van wie eist. Omdat de verschillende functies van het PvE blijven voortbestaan (soms een vergunningvoorwaarde van een werkelijk bevoegd gezag,

¹³ De verschillende situaties waarbinnen een PvE tot stand komt en de functie en status die het PvE daarbij krijgt, zijn in het ROB-rapport (hoofdstuk 2.2) genuanceerd en helder beschreven.

soms een basis voor een aanbesteding, soms een verplichte oefening voor de uitvoerder, soms een borging voor de kwaliteit van de opgraving) blijft er onduidelijkheid bestaan over wie in welke situatie verantwoordelijk is voor de kwaliteit van het PvE.

Gegeven de bovenstaande problematiek is een kritische analyse door DCE en de ROB van de wettelijke grondslag, de functie, de werking en de verantwoordelijkheid voor het PvE dringend noodzakelijk omdat anders niet de juiste middelen gevonden kunnen worden om een verbetering van de kwaliteit van PvE's te bewerkstelligen.

3.4 Onderzoeksmeldingen

In 2005 werd het overgrote deel van de meldingen van het begin van opgravingen (verplicht ingevolge artikel 41 van de Monumentenwet 1988) door de melders direct in het Archis-II-systeem ingevoerd. De papieren meldingen zijn daarmee grotendeels verleden tijd geworden.

In het verslagjaar zijn 2321 onderzoeken met een startdatum in 2005 gemeld (tegenover 1885 in 2004).¹⁴ Deze onderzoeksmeldingen betreffen alle mogelijke soorten van onderzoek (zie tabel 1).

	2004	2005
bureauonderzoek	50	166
(veld)kartering	11	28
booronderzoek	1240	1447
begeleiding	163	177
proefputten/proefsleuven	204	299
opgraving	192	172
overige	25	32
totaal	1885	2321

Tabel 1

Alleen het melden van opgravingen in de zin van de Monumentenwet 1988 is verplicht. Dit betreft in KNA-termen opgravingen en IVO's door middel van proefsleuven en vanaf 1 november 2005 ook booronderzoek in het kader van een inventariserend veldonderzoek. In tabel 1 geven de getallen voor proefputten en – sleuven en opgravingen dan ook een betrouwbaar beeld van het werkelijke aantal uitgevoerde onderzoeken. Bij

¹⁴ Peildatum 12 januari 2006.

booronderzoeken is dit anders: in 2004 meldden nog niet alle uitvoerders hun booronderzoek bij de ROB. De meesten deden dit in 2004 al wel (op vrijwillige basis). In 2005 zijn alle bedrijven ertoe overgegaan booronderzoek te melden. Of de andere uitvoerders (gemeenten, universiteiten en rijksoverheid) al tot het structureel melden van booronderzoek zijn overgegaan is niet onderzocht. De getallen voor booronderzoek voor de jaren 2004 en 2005 laten zich hierdoor niet vergelijken. Of er werkelijk sprake is van een stijging in het aantal booronderzoeken kan niet gesteld worden.

Bij het aantal proefputten en proefsleuven doet zich een markante stijging voor. De oorzaak hiervan is onbekend. Het aantal opgravingen lag in 2005 wat lager dan 2004. Deze daling komt vooral op het conto van de gemeenten (zie tabel 2).

	2004	2005
bedrijven	84	82
gemeenten	93	75
universiteiten	8	10
amateurs	4	4
rijk en provincie	3	1
totaal	192	172

Tabel 2

Het aandeel van de gemeenten in het aantal opgravingen nam daarmee af van 48% naar 44% maar blijft daarmee nog steeds zeer aanzienlijk. De grote opgravingsbedrijven zagen hun aandeel bij de opgravingen teruglopen door een verdergaande versnippering van de markt. In 2004 werden de opgravingen nog daadwerkelijk door 9 bedrijven uitgevoerd, in 2005 waren dit er 13 (van de 19 toegelaten bedrijven).

Naast de onderzoeksmelding vóór de start van het onderzoek moet ook binnen twee weken na het einde van het veldwerk de "Archis-melding" gedaan worden. Over deze melding bestaat nogal wat verwarring. Immers, de onderzoeksmelding voor het begin van de opgraving wordt óók in Archis II gedaan en de ROB heeft niet van het begin af aan duidelijk gemaakt, wat daarnaast de "Archis-melding" inhoudt.¹⁵ In Archis-termen is de Archis-melding een vondstmelding en moet in de aparte categorie "vondstmeldingen" ingevuld worden. Na enige tijd verdwijnt deze verplichte vondstmelding omdat deze na controle door de ROB wordt omgezet in een waarneming. In de praktijk wordt door velen de Archis-melding verkeerd begrepen en in plaats van in de categorie "vondstmeldingen" in de

¹⁵ Beleidsregels opgravingsbevoegdheid, artikel 8 lid c

categorie "onderzoeksmeldingen" op het tabblad "einde onderzoek" ingevuld. Dit laatste tabblad is echter bedoeld voor de afronding van het gehele onderzoek, na de rapportage en het opstellen van een advies. Door de verkeerde toepassing van de "Archis-melding" is een ernstige, wellicht irreparabele vervuiling van het Archis-II-bestand ontstaan. Bovendien is de controle op de naleving van de verplichting van de Archis-melding daardoor zeer bemoeilijkt.

Daarnaast levert de koppeling tussen de verschillende gegevensstromen problemen op. De vondstmeldingen krijgen een eigen nummer in het veld "meldingsnummer" en de koppeling met de onderzoeksmelding, in het veld "meldingsnummer", wordt vaak niet ingevuld.

Verder biedt het systeem, dat is gebaseerd op vertrouwen, mogelijkheden voor misbruik. Zo kan de datum van de melding door de melder vrij gekozen worden. Wat de melder op dat moment niet ziet, is dat de werkelijke datum waarop hij zijn invoer doet door het systeem wordt opgeslagen. Uit deze gegevens blijkt dat onderzoeksmeldingen die ná het begin van het veldwerk worden ingevoerd nogal eens worden voorzien van een meldingsdatum die voor het begin van het veldwerk ligt. Voor een deel komt dit doordat op papier gedane meldingen op een later tijdstip in het systeem worden verwerkt, maar voor een ander deel gaat het om het verdoezelen van te late meldingen.

De Inspectie maakt zich zorgen over de door haar vastgestelde én door andere bronnen bevestigde vervuiling van de databestanden in Archis II. Archis vormt één van de belangrijkste peilers van de archeologische monumentenzorg in Nederland. Bovendien speelt deze databank een belangrijke rol in het wetenschappelijke onderzoek. Betrouwbaarheid en functionaliteit dienen dan ook optimaal te zijn.

De Inspectie voert met de ROB overleg over aanpassingen van Archis II om de gebruiksmogelijkheden van het informatiesysteem voor het toezicht te vergroten. Tot nu toe heeft dit nog niet tot afdoende resultaten geleid.

3.5 Provinciale archeologie

De RIA heeft de afgelopen jaren herhaalde malen gewezen op het evidente belang van de provinciale archeologen voor de archeologische monumentenzorg in Nederland. Zij heeft daarom ook steeds gepleit voor een actieve opstelling van de provinciale archeologen op het vlak van de kwaliteit zorg, de mening van de staatssecretaris in gedachte "*dat de overheden die er voor zorgen dat noodzakelijk archeologisch onderzoek wordt verricht, ook acht slaan op de kwaliteit van het onderzoek*".¹⁶ Echter tot op heden komt deze belangrijke rol en de actieve opstelling van provinciale archeologen niet steeds goed uit de verf. Veel

heeft te maken met het verschil in taakopvatting tussen de provinciale archeologen onderling, de verschillen in de inbedding van de archeologie tussen de provincies en de vaak beperkte middelen in termen van menskracht en financiën. Dit leverde al bij al tot op de dag van vandaag nog steeds een - wellicht onvermijdelijk - versnipperd beeld op van de rol en de positie van de provinciale archeologie. Eén van de gevolgen daarvan is dat de Inspectie regelmatig signalen krijgt van archeologische bedrijven dat deze per provincie geconfronteerd worden met wisselende eisen.

Het versnipperde beeld verhuult echter niet dat provincies toch belangrijke en vaak nieuwe inspanningen leveren op het vlak van de archeologische kwaliteitzorg. Zo heeft een aantal provincies in 2005 extra aandacht geschonken aan de controle van de kwaliteit van de archeologische rapporten. Verder zijn er ook initiatieven genomen om provincie-breed de kwaliteit van de rapporten van de afgelopen jaren te onderzoeken en zijn op een aantal plaatsen provinciale onderzoeksagenda's opgesteld of in ontwikkeling.

De Inspectie juicht de actieve opstelling van provinciale archeologen toe. Wel pleit ze er tevens voor dat provincies zoveel mogelijk de genomen stappen op het vlak van de kwaliteitzorg op elkaar afstemmen.

Toezicht op de uitvoering van archeologische werkzaamheden

4.1 Interventiestrategieën

Na de ontwikkeling van de eerste interventiestrategieën en escalatiemodellen door de RIA in 2004 kwam de afstemming van de werkwijze tussen de RIA en de ROB niet op gang. Duidelijker dan voorheen werd in 2005 zichtbaar dat de verdeling van taken en verantwoordelijkheden tussen de inspectie, de uitvoerende dienst en het beleidsdepartement onvoldoende was geregeld.

De Inspectie heeft deze problematiek in 2005 onder de aandacht gebracht door het uitbrengen van de interne notitie '*Sanctiebeleid*'. Deze notitie werd daarop door de directie Toezicht- en Handhavingsbeleid (T&H) van het Ministerie van OCW als uitgangspunt gekozen voor een omvangrijke werkgroep 'Interventiebeleid' waarin alle betrokken partijen zitting hadden (DCE, T&H, de directie Wettelijke en Juridische Zaken, de vier erfgoedinspecties, ROB, RDMZ, het Nationaal Archief en het Instituut Collectie Nederland). De opzet bleek in de praktijk echter te breed en de werkgroep is nog in 2005 zonder resultaat uiteengevallen. Daarop heeft T&H het initiatief genomen om de discussie naar een hoger niveau te tillen: eerst wordt het toezichtsarrangement in kaart gebracht en waar nodig verbeterd. Zodra langs deze weg de rolverdeling is opgehelderd kan naar verwachting in 2006 het interventiebeleid geformuleerd worden.

In 2005 is tevens een structureel 'vierhoeksoverleg' tussen DCE, ROB, RDMZ en de

Erfgoedinspectie opgestart. In dit overleg worden bestuurlijke besluiten die invloed hebben op de samenwerking tussen deze diensten voorbereid. Daarnaast is het directe overleg tussen de RIA en de ROB vlot getrokken opdat toch op korte termijn binnen het vierhoeksoverleg afspraken kunnen worden gemaakt over een heldere taakverdeling en een sluitende werkwijze voor de controle op de naleving van de wet- en regelgeving (zie ook hoofdstuk 2).

Ondanks aandringen van de Inspectie is in 2005 nog steeds geen helder geformuleerd interventiebeleid tot stand gekomen. Als gevolg daarvan heeft de Inspectie in 2005 niet al haar inspectieprioriteiten uit kunnen voeren: met het toezicht op de uitvoering van werkzaamheden door gemeentelijke archeologische diensten is in 2005 nog niet begonnen.

4.2 Voorlichting

In tegenstelling tot in voorgaande jaarverslagen voelde de Inspectie inmiddels minder de noodzaak om een toelichting te geven op de inzet van voorlichting als toezichtsinstrument; uit de in 2005 verschenen nieuwe rijksbrede visie op toezicht kan worden opgemaakt dat dit een alom geaccepteerde methode is om ten behoeve van het toezicht in te zetten.¹⁷

In de voorgaande jaren zette de RIA voorlichting primair in als instrument om de geïnspecteerde voor problemen te behoeden en in tweede instantie om hen tot bepaalde handelingen te bewegen. In 2005 is hieraan een derde doel toegevoegd, namelijk het actief verstrekken van informatie over de prioriteiten van de Inspectie. Hiertoe is begin 2005 een vertaling gemaakt van het werkplan voor het verslagjaar. Het resulterende document, genaamd '*Inspectieprioriteiten 2005*' bevat een samenvatting van de risicoanalyse en een overzicht van de speerpunten van het toezicht voor 2005. Het document is toegankelijk via de website van de Inspectie.¹⁸

Ten aanzien van het informeren van de doelgroepen over de kwaliteitsaspecten van het archeologische bestel is in het verslagjaar wederom vooral gebruik gemaakt van de werkwijze om met het veld het gesprek aan te gaan. Zo is er overleg gevoerd met de platforms van de bedrijven (VOiA) en de gemeentelijke archeologen (CGA) en zijn bijdragen geleverd aan thema-gerelateerde bijeenkomsten van de SNA en het SIKB/CvAK. En daar waar zich problemen voordeden of vragen leefden zijn ook rechtstreeks gesprekken

¹⁷ *Minder last, meer effect. Zes principes van goed toezicht. Kaderstellende Visie op Toezicht 2005*. Den Haag.

¹⁸ www.archinsp.nl / zie onder 'organisatie'.

gevoerd met bedrijven, provinciale en gemeentelijke archeologen. Daarnaast heeft een aantal inspecteurs actief bijgedragen aan collegereeksen van de universiteiten en zijn er lezingen gegeven over de bevindingen en de rol van de Inspectie.

In 2005 was er dan ook weinig aanleiding om het informatiebulletin *memoRIA* in te zetten als voorlichtingsinstrument. Alleen de wijziging van de Beleidsregels opgravingsbevoegdheid waardoor met ingang van 1 november 2005 booronderzoek dat in het kader van een inventariserend veldonderzoek wordt uitgevoerd, vergunningplichtig is geworden, is aangegrepen om een bulletin uit te geven.¹⁹ Hierin werd aangegeven wat de consequenties van deze wijziging zijn en hoe de Inspectie het toezicht op booronderzoek gaat aanpakken. De strekking hiervan is dat zal worden gekeken naar de naleving van de KNA-eisen, maar vooral ook naar de inhoudelijke kwaliteit van de uitgevoerde onderzoeken (zie ook paragraaf 4.5).

Verder is in 2005 de website weer een doelmatig voorlichtingsinstrument gebleken. Er werden via de website (www.archinsp.nl, sinds de fusie www.erfgoedinspectie.nl) 17 vragen aan de Inspectie voorgelegd (zie ook paragraaf 4.9). De website is in 2005 ruim 3800 keer bezocht.

Bedrijfsbezoeken

Zoals gebruikelijk heeft de Inspectie in 2005 het beleid gecontinueerd om een bezoek te brengen aan bedrijven waarover het CvAK een positief advies heeft uitgebracht aan de ROB. Het primaire doel van een bedrijfsbezoek is het kennismaken met de directie en de organisatie. De Inspectie grijpt het bezoek aan om de uitgangspunten, de beweegredenen en de werkwijze van de Inspectie toe te lichten. Omgekeerd biedt het aan de bedrijven de gelegenheid om in een informele sfeer van gedachten te wisselen over eventuele problemen of knelpunten die zij ervaren in het archeologische bestel.

In het jaarverslag over 2004 werd al gesignaleerd dat de groep van bedrijven die zich voor een advies tot het CvAK wenden, in de loop der jaren van samenstelling is veranderd. Waren het in 2004 vooral de niet-gravende bedrijven, zoals bureaus voor advisering en specialistisch onderzoek, in 2005 waren het vooral bedrijven die toestemming van de ROB hadden verkregen voor het uitvoeren van inventariserend veldonderzoek. Dit is ingegeven door de wijziging van de Beleidsregels opgravingsbevoegdheid.

In totaal hebben in 2005 zes bedrijven een positief advies gekregen: één adviesbureau en vijf bedrijven die zich primair richten op inventarisaties. Deze laatsten waren allen al werkzaam op dit terrein. Er zijn dus feitelijk geen echte nieuwkomers in 2005 geweest.

¹⁹ *Boren = Opgraven, memoRIA 7.*

4.3 Inspectiebezoeken

In het kader van het routinematige toezicht heeft de RIA in 2005 18 inspecties uitgevoerd. Hierbij zijn drie inspectievarianten toegepast.

Ten eerste is een vervolg gegeven aan het toezicht op de uitvoeringspraktijk tijdens veldwerkzaamheden zoals dat in 2003 van start is gegaan. Bij deze inspecties staan de kwaliteitseisen van de KNA centraal. Deze variant was in 2005 gericht op uitvoerders die ofwel nieuw waren op de opgravingsmarkt ofwel die nog niet eerder een inspectiebezoek hadden ondergaan. In 2005 zijn vier van dergelijke inspecties verricht.

Ten tweede is een vervolg gegeven aan de inzet van het toezichtinstrument dat in 2004 is ontwikkeld in het kader van de door de ROB verlangde herbeoordeling door het CvAK in verband met de verlenging van de toestemming om graafwerkzaamheden te verrichten. Dit betrof de toetsing van de naleving van de KNA-eisen tijdens de uitwerkingsfase. Hierbij wordt gekeken naar de uitwerkingshandelingen en -documentatie en naar de uitwerkings- en opslagfaciliteiten. Deze inspecties werden uitgevoerd op de bedrijfslocaties.

In 2005 is voor de tweede serie inspecties van de post-veldwerkfase een bezoek gebracht aan de lichte bedrijven die in 2003 een positief advies van het CvAK hadden verworven en dit verslagjaar in aanmerking kwamen voor een herbeoordeling. In totaal is bij zeven bedrijven een inspectie van de post-veldwerkfase verricht. De bevindingen van de Inspectie zijn ook dit verslagjaar meegewogen in het advies van het CvAK.

Ten derde is in 2005 een nieuw type veldinspecties ontwikkeld en toegepast. Het betrof inspecties waarbij het accent lag op de inhoudelijke aspecten van het veldwerk. Deze inspecties richten zich op alle uitvoerders die al eens een inspectie hadden ondergaan. De inspecties richten zich in eerste instantie op opgravingen en op inventariserende veldonderzoeken waarbij sprake is van proefsleuven. Deze inhoudelijke inspecties zijn vanaf de tweede helft van het jaar gestart en bij zeven uitvoerders verricht. Deze inspecties zijn alle uitgevoerd zonder directe aanleiding.

De veldinspecties (11) hebben zich ook in 2005 beperkt tot de bedrijven en universitaire instellingen. De veldwerkzaamheden van gemeenten stonden voor 2005 weliswaar prominent op de inspectieagenda, maar hieraan is geen invulling gegeven. Voor het opstarten van de inspecties bij gemeentelijke archeologische diensten is het voorbehoud gemaakt dat er sprake zou zijn van een werkend sanctiebeleid. Zoals in paragraaf 4.1 is geconstateerd, is dit bij het beleidsdepartement in 2005 niet van de grond gekomen, en zijn deze inspecties dus niet gestart.

Net als in de voorgaande jaren werden alle inspecties uitgevoerd aan de hand van een inspectieprotocol. Het protocol bestaat uit een aandachtspuntenlijst die nauw aansluit bij de kwaliteitseisen uit de KNA. Er is voor continuering van deze werkwijze gekozen omdat hij objectief, transparant en controleerbaar is en als meetlat dient waarlangs alle projecten op eenzelfde manier gelegd kunnen worden. Bovendien leveren de inspecties en rapporten op die manier vergelijkingsmateriaal op.

Naast de inspecties die in het kader van de routinematige uitoefening van het toezicht zijn uitgevoerd, bestond er één maal een bijzondere aanleiding voor een bezoek aan een veldproject. Het betrof een situatie waarbij amateur-archeologen graafwerkzaamheden verrichten, maar verzuimd hadden daarvoor toestemming te vragen aan de ROB. Daarop is op aandringen van de Inspectie de activiteit gestaakt totdat een en ander volgens de regels was georganiseerd.

Alle 15 bedrijven die sinds 2002, 2003 of 2004 met een positief advies van het CvAK daadwerkelijk actief zijn op de opgravingsmarkt, zijn inmiddels minimaal één maal door de RIA bezocht, hetzij voor een inspectie van de veldwerkzaamheden, hetzij voor een inspectie van de uitwerkingswerkzaamheden. Daarnaast zijn er nog acht bedrijven die in 2004 of 2005 toestemming hebben verkregen, maar die zich uitsluitend bezighielden met booronderzoek dat pas op 1 november 2005 vergunningplichtig is geworden. Zij zijn conform de prioritering van de inspecties in 2005 nog niet aan inspecties onderworpen.

Bevindingen: veldinspecties

De resultaten van de inspecties die in 2005 zijn verricht laten zich in kwantitatieve zin niet vergelijken met de resultaten uit 2004. De reden hiervoor is dat in 2005 slechts een klein aantal (4) inspecties is verricht waarbij het accent lag op de naleving van de bepalingen uit de KNA. De overige 7 veldinspecties hadden betrekking op de inhoudelijke aspecten. Deze laatste laten zich bovendien nog lastiger kwantificeren dan de inspecties waarbij het accent ligt op de naleving van de KNA-eisen. Niettemin komen er wel een aantal hoofdlijnen uit de bevindingen naar voren.

Gemiddeld werden in 2005 bij de veldinspecties waarbij het accent lag op de naleving van de KNA-eisen, zeven belangrijke tekortkomingen geconstateerd (in 2003 zes, in 2004 negen). De uitschieter in negatieve zin is een inspectierapport met 12 verbeterpunten. Deze negatieve uitschieter betrof een uitvoerder die voor het eerst werd geïnspecteerd en die zich kort daarvoor alleen met booronderzoek bezighield. De uitschieter in positieve zin was een onaangekondigde inspectie die slechts een enkel verbeterpunt aan het licht bracht.

Wederom had een aanzienlijk deel van de geconstateerde tekortkomingen betrekking op de omgang met de interne kwaliteitsborging van de werkprocessen. Daarmee lijkt de positieve

ontwikkeling van de aanzienlijke verbetering die in 2004 ten opzichte van 2003 kon worden waargenomen (respectievelijk een derde deel en twee derde deel), zich niet te hebben herhaald.

In 2004 leverden de herhalingsinspecties een ongunstig beeld op in die zin dat er maar liefst tweederde van het totale aantal van de geconstateerde tekortkomingen ook al eens bij andere inspecties was geconstateerd. Het huidige verslagjaar heeft geen vergelijkingsdata opgeleverd aangezien er slechts één herhalingsbezoek heeft plaatsgevonden.

In navolging van de in 2004 geconstateerde verbetering ten aanzien van het gebruik van PvE's, heeft deze trend zich in 2005 doorgezet. Bij alle van de in 2005 geïnspecteerde opgravingen en proefsleuvenonderzoeken was een PvE aanwezig. Er deed zich slechts één situatie voor waarbij het PvE niet aantoonbaar was goedgekeurd door het bevoegd gezag of door een onafhankelijke senior archeoloog.

Bij de zeven inspecties die gericht waren op de kwaliteit van de inhoudelijke aspecten van het veldwerk, kwamen maar liefst in vier gevallen ernstige tekortkomingen aan het licht. Twee maal achtten de inspecteurs de situatie dusdanig ernstig dat zij onmiddellijk contact hebben opgenomen met de direct verantwoordelijken en de uitvoerder ernstig hebben aangeraden om maatregelen te treffen. Hiervan is één project na enige dagen opnieuw door de inspecteurs bezocht om na te gaan of de maatregelen inderdaad waren getroffen en tot verbeteringen hadden geleid. Aangezien dit het geval was zijn er naast de aanwijzing geen consequenties aan het geconstateerde verbonden.

Bij de derde inspectie waarbij ernstige tekortkomingen werden vastgesteld hadden dergelijke maatregelen geen zin omdat de veldwerkzaamheden van het project net waren afgesloten. Uiteraard is met het oog op de uitwerking van het project de uitvoerder wel van de ernstige tekortkomingen op de hoogte gebracht.

De belangrijkste problemen bij de inhoudelijke inspecties waren dat de veldwerkleiders onvoldoende op de hoogte waren van de eisen uit het PvE en onvoldoende inhoudelijke sturing aan het veldwerk konden geven. Een ander terugkerend probleem is het onvoldoende teruggrijpen op een bureauonderzoek bij de uitvoering van het inventariserend veldonderzoek, waardoor het veldwerk niet tot doel had de gespecificeerde verwachting te toetsen. Dit fenomeen is ook aan het licht gekomen bij het onderzoek naar de kwaliteit van rapporten van IVO's (zie ook paragraaf 4.5), en is nu dus in de praktijk vastgesteld.

Een andere opvallende tekortkoming is het onvoldoende inschakelen van specialisten. Bij drie projecten was er sprake van inhoudelijke probleempunten die niet zonder meer door de projectleiders opgelost konden worden. Naar de inschatting van de inspecteurs was in alle gevallen specialistische ondersteuning noodzakelijk, maar in geen van de projecten

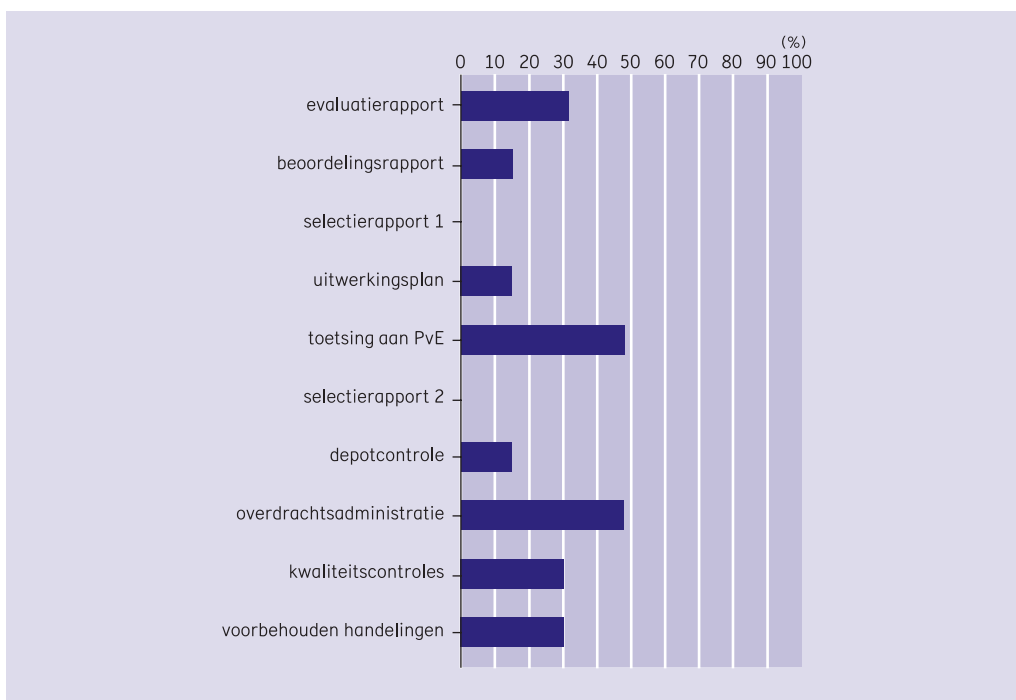
had men daartoe actie ondernomen dan wel had men een strategie in gedachten om het oplossen van de inhoudelijke vragen aan te pakken.

Uit de geconstateerde tekortkomingen leidden de inspecteurs af dat de uitvoerders de projecten vaak beschouwden als één van de vele en eerder ambachtelijk dan wetenschappelijk verantwoord bezig waren. De nadruk lag veeleer op het administratief juist verwerken van de gegevens dan op het nadenken over de manier waarop men de gegevens verzamelt, over hoe deze dan welke vraagstelling kunnen beantwoorden en over de betekenis van deze gegevens.

Opmerkelijk is dat de projecten die nagenoeg geen inhoudelijke tekortkomingen vertoonden, allen projecten waren die werden verricht door aan universiteiten gelieerde uitvoerders.

Bevindingen: bedrijfsinspecties

Ook de inspecties van de post-veldwerkfase zijn in 2005 wederom zeer nuttig en informatief gebleken. Zo is het ook bij de tweede serie van deze inspecties opgevallen dat bij alle geïnspecteerde projecten onderdelen of processtappen uit de KNA missen. Bij een aantal bedrijven mist zelfs een aanzienlijk deel van de stappen (zie afb. 3).

Afb. 3: Een selectie van de aspecten die tijdens de inspecties van de post-veldwerkfase zijn beoordeeld. Weergegeven is het percentage van de geïnspecteerden dat aan de norm voldeed (n=6: de inspectie van één uitvoerder is niet in de uitkomsten betrokken omdat deze geen zelfstandige projecten heeft uitgevoerd).

Zo bleek in 2005 opnieuw dat het merendeel van de bezochte bedrijven de evaluatiefase, dat een cruciaal element van het uitwerkingsproces vormt, ofwel geheel achterwege laat, ofwel deze tot op zekere hoogte wel uitvoert maar hiervan niets schriftelijk vastlegt: het ontbrak vier van de zes keer aan een evaluatierapport.

Er werd door de tweede serie geïnspecteerde bedrijven op vergelijkbare wijze omgegaan met het beoordelingsrapport en het bijgestelde uitwerkingsplan. Slechts twee bedrijven konden één van beide tonen. Ook dit is zeer vergelijkbaar met de bevindingen van de inspecties in 2004.

De bedrijven die deel uitmaakten van de tweede serie inspecties van de post-veldwerkfase bleken wel iets zorgvuldiger om te gaan met de eis om tijdens de evaluatie de uitkomsten van het veldwerk te toetsen aan het PvE; de helft maakte hier serieus werk van. Maar ook bij deze serie was het slecht gesteld met de naleving van de eis om een selectierapport op te stellen. Wederom had geen van de bedrijven tot op het moment van inspectie ooit een selectierapport opgesteld op de manier zoals de KNA het voorschrijft. In de meeste gevallen gaf men aan niet te selecteren. Afgezien van het feit dat dit gegeven ook in de projectdocumentatie vermeld moet worden, bleek het bij nader inzien niet te kloppen. Men blijkt wel degelijk aan selectie te doen, zonder dat dit wordt vastgelegd.

Ook bij de tweede serie inspecties van de post-veldwerkfase bleek geen van de uitvoerders de processtap evaluatie, waar het beoordelingsrapport, het bijgestelde uitwerkingsplan, het selectierapport en het resulterende evaluatierapport deel van uitmaken, volledig en correct uit te voeren.

Geheel conform de bevindingen in 2004 bleek uit de inspecties in 2005 dat de daadwerkelijke uitwerking, het analyseren en beschrijven van het materiaal, over het algemeen wel volgens de richtlijnen plaats vindt.

De fase na de uitwerking was ook bij de in 2005 verrichte inspecties een punt van zorg. Men stelde ook nu nagenoeg geen rapporten op van de selectie die plaatsvindt na de uitwerking en voor de deponering. En eenmaal in het tijdelijke depot van het bedrijf wordt, in afwachting van overdracht aan een overheidsdepot, de conditie van het vondstmateriaal nauwelijks meer in de gaten gehouden. Slechts één van de zes bezochte bedrijven besteedt hier op structurele wijze aandacht aan. En dat terwijl de bewaarcondities in de tijdelijke depots verre van optimaal zijn. Ook de overdracht van de vondsten aan een depot ging niet gepaard met de vereiste zorgvuldigheid: slechts drie bedrijven hanteren het daarvoor vereiste overdrachtsdocument.

Evenmin kon worden vastgesteld dat men voldoende aandacht had voor de kwaliteitsborging: bij slechts twee van de zes bedrijven was er sprake van het uitvoeren en vastleggen van de benodigde kwaliteitscontroles. Bovendien moest worden vastgesteld dat tweederde deel van deze serie bedrijven het in de KNA gehanteerde principe van de voorbehouden handelingen ook weer op redelijk grote schaal met voeten treedt. Er wordt regelmatig slordig omgegaan met het hanteren van de status van de medewerkers, waardoor er vaak handelingen worden verricht door medioren of zelfs junioren die voorbehouden zijn aan senior archeologen.

Verder is bij twee bedrijven aan het licht gekomen dat er meerdere projecten waren die niet binnen de termijn van twee jaar na beëindiging van het veldwerk konden worden afgerond met een volwaardig en kwalitatief aanvaardbaar standaardrapport. Dergelijke achterstanden in rapportages waren ook bij inspecties in het vorige verslagjaar gebleken. In het ene geval gaven de zorgen aanleiding om een nader onderzoek in te stellen naar de afwezigheid van de rapporten. Hieruit kwam naar voren dat alle rapporten uiteindelijk wel zijn uitgebracht, maar dat men grove steken had laten vallen waar het de inhoudelijke kwaliteit betrof. Deze bevindingen heeft de Inspectie gerapporteerd aan de ROB. Naar aanleiding van de geconstateerde tekortkomingen ten aanzien van zowel de aanvankelijke achterstanden als de kwaliteitsborging heeft de betreffende uitvoerder organisatorische- en personele maatregelen getroffen om herhalingen te voorkomen.

Een ander terugkerend punt van zorg is het fenomeen dat opdrachtgevers niet bereid zouden zijn tot het betalen van de uitwerking en de rapportage. Ook in 2005 heeft de Inspectie bedrijven die dit aanvoeren als reden voor het niet op tijd (kunnen) leveren van rapporten er op gewezen dat zij te allen tijde verantwoordelijk zijn voor de uitwerking en de rapportage en dat zij conform de voorwaarden van de opgravingsvergunning hieraan gehouden zullen worden, ongeacht of zij een financiële dekking kunnen vinden voor de uitwerking en rapportage.

4.4 Archeologische begeleiding

Hoewel het aantal archeologische begeleidingen in het verslagjaar op het zelfde niveau bleef (zie tabel 1) zijn de Inspectie weinig signalen ter ore gekomen over misstanden met de uitvoering ervan. De Inspectie hoefde in 2005 mede daarom weinig aandacht te besteden aan dit proces uit de KNA.

Deze gunstige constatering steekt schril af met het beeld van voorgaande jaren. In 2003 en 2004 stelde de RIA regelmatig vast dat het proces 'archeologische begeleiding' verkeerd werd toegepast. Het ging er dan om dat een begeleiding werd ingezet in de plaats van een inventariserend veldonderzoek, of in de plaats van een opgraving. Vaak werd er tijdens een

begeleiding ook opgegraven.²⁰ De omslag naar een correctere toepassing van archeologische begeleiding is mogelijk toe te schrijven aan de bewustwording van het archeologische veld van de mogelijkheden en onmogelijkheden van archeologische begeleiding, zodat men waar dat noodzakelijk was eerder koos voor een opgraving met beperkingen.²¹

Toch zijn de problemen met archeologische begeleiding nog niet helemaal de wereld uit. Zo is bij meerdere discussiebijeenkomsten waar medewerkers van de RIA bij aanwezig waren gebleken dat gemeentelijke archeologische diensten een begeleiding nog steeds ten onrechte als een goed alternatief voor een opgraving zien. Verder realiseert de Inspectie zich dat op de plekken waar amateurs zijn ingezet voor archeologische begeleidingen, er geen zicht is op de mate waarin men zich aan de regel heeft gehouden dat een begeleiding zich dient te beperken tot het "leesbaar" maken van archeologische sporen die bij niet-archeologische graafwerkzaamheden vrijkomen.

4.5 Inventariserend veldonderzoek

In 2005 werd de langverwachte beleidsregel afgekondigd waarmee booronderzoek dat wordt uitgevoerd in het kader van inventariserend veldonderzoek, onder 'opgraven' kwam te vallen zoals gedefinieerd in de Monumentenwet 1988. Met het van kracht worden van de nieuwe beleidsregel op 1 november 2005 ontstond voor de Inspectie een wettelijke basis om te inspecteren op de naleving van de KNA bij het inventariserend veldonderzoek door middel van boringen.

Voor de inspectie van booronderzoeken is eind 2005 een inspectieprotocol ontwikkeld. Het speerpunt van het toezicht komt bij de inhoudelijke kwaliteit te liggen, met name op de onderbouwing van de methodische opzet. Bekeken wordt in hoeverre het veld lering heeft getrokken uit recent uitgevoerde (methodische) evaluaties en onderzoeken (RIA-rapport 1, RAAP-rapport 1000).²²

Het relatief late moment van invoering van de beleidsregel was er de oorzaak van dat de aangekondigde inspecties op booronderzoeken naar 2006 verplaatst werden.

²⁰ RIA-jaarverslag 2003, p. 30-1 en 2004, p. 15.

²¹ *Beperkingen aan beperkingen, memoRIA 6*.

²² Aten, N.A., M.H. van den Dries, G.R.M. van den Eynde & D.H. de Jager, 2003. *Een goed begin.... Een verkennend onderzoek naar het gebruik van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie als richtsnoer bij het opstellen van Programma's van Eisen*. (RIA-rapport 1), Zoetermeer.

Tol, A.J., J.W.H.P. Verhagen, A. Borsboom & M. Verbruggen, 2004. *Prospectief boren; een studie naar de betrouwbaarheid en toepasbaarheid van booronderzoek in de prospectiearcheologie*. (RAAP-rapport 1000), Amsterdam.

De Inspectie acht de invoering van de beleidsregel een goede zaak. Hierdoor wordt de kwaliteitsborging voor booronderzoek dat wordt uitgevoerd in het kader van inventariserend onderzoek beter verankerd.

In de aanloop naar de nieuwe regelgeving wilde de RIA een beter beeld krijgen van de kwaliteit van het inventariserend veldonderzoek en de werkbaarheid van de KNA: is de KNA adequaat genoeg, kan hij de rol vervullen waarvoor hij bedoeld is en waar zitten eventuele knelpunten? Hiervoor is de RIA al in 2004 een onderzoek begonnen naar het gebruik van de KNA als richtsnoer bij de rapportages van inventariserend veldonderzoek. Dit onderzoek werd eind 2005 afgesloten met de publicatie van de resultaten.²³ Alle bij de RIA bekende bedrijven die in de periode van 2002 tot 2004 inventariserend veldonderzoek hebben verricht, zijn in het onderzoek met één rapport vertegenwoordigd. Deze groep is aangevuld met een rapport van de ROB en van drie gemeentelijke archeologische diensten. De steekproef omvatte uiteindelijk 24 rapporten. Door de toegepaste selectiemethode bevatte de steekproef rapporten van verschillende vormen van onderzoek (alleen boringen, alleen proefsleuven, of combinaties) en van zeer verschillende omvang (van 'briefrapporten' met 1,5 pagina tekst tot lijvige werken met 60 pagina's tekst).

Uit het IVO-onderzoek is een aantal zorgelijke conclusies getrokken. Zo bleek bij de 24 onderzochte rapporten de KNA-systematiek voor het inventariserend veldonderzoek geen enkele keer volledig gevolgd te zijn. De oorzaak hiervan blijkt een onvoldoende onderkenning van begin- en eindpunt van een inventariserend veldonderzoek te zijn. Het uitgangspunt moet een gespecificeerde verwachting zijn en het eindpunt een waardering van vindplaatsen.

Verder kan in zijn algemeenheid gesteld worden dat het belang van het basisprincipe van het inventariserend veldonderzoek in de KNA, het toetsen van een gespecificeerde verwachting, onvoldoende wordt herkend of erkend.

Aan de hand van de gespecificeerde archeologische verwachting wordt de keuze van de methode bepaald. De tekortkomingen en de betrouwbaarheid van iedere methode die ingezet wordt bij het inventariserend veldonderzoek moeten worden afgewogen tegen het type indicatoren dat men verwacht aan te zullen treffen. Uit het ontbreken van deze verwachte indicatoren in het verwachtingsmodel volgt automatisch dat de gekozen

²³ Aten, N.A., M.H. van den Dries, G.R.M. van den Eynde, D.H. de Jager & S.J. Boogert, 2005. *IVO op niveau? Een onderzoek naar de kwaliteit van rapporten van archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO)*. (RIA-rapport 2), Den Haag.

methode niet volledig is onderbouwd. Wanneer de verwachting niet is gespecificeerd en de keuze voor de methode niet is onderbouwd zal het niemand verbazen dat er ook geen uitspraak wordt gedaan over de betrouwbaarheid waarmee de gekozen methode de verwachte kenmerken kan aantonen.

Een verklaring voor het niet-toetsen van een gespecificeerde verwachting bij de uitvoering van een inventariserend veldonderzoek ligt soms bij de PvE's. Het komt voor dat de opdrachtgever of het bevoegd gezag de methodiek en de intensiteit van het veldonderzoek al in het PvE heeft vastgelegd, los van een gespecificeerde verwachting. Een dergelijke vroege patstelling kan vermeden worden door ook bij het opstellen van een PvE voor een inventariserend veldonderzoek uit te gaan van de basisdoelstelling uit de KNA, namelijk het opstellen en toetsen van een gespecificeerd verwachtingsmodel.

Een ander knelpunt is de gebrekkige beschrijving van de vastgestelde vindplaatsen. Gezien de voornoemde problemen verbaast het niet dat slechts in enkele rapporten het niveau van een waardering van vindplaatsen wordt bereikt. Hoe groot het gebrek aan inzicht in het doel en de systematiek van het inventariserend veldonderzoek is blijkt wanneer we in meerdere rapporten een waardering geformuleerd zien terwijl er helemaal geen vindplaatsen aangetoond werden. Het gaat dan om een waardering van het *onderzoeksterrein*, die bij gebrek aan vindplaatsen natuurlijk "laag" uitvalt. Even schrijnend zijn de gevallen waar het onderzoek uiteindelijk resulteert in een *verwachting*. Deze luidt dan bijvoorbeeld dat er, hoewel er niets is gevonden, toch "iets" kan zitten. Zonder duidelijke aanleiding volgt dan het advies dat het maar beter is om een begeleiding te doen. Dergelijke dwalingen kunnen nu juist voorkomen worden door de KNA te volgen. De KNA dwingt tot een uitspraak over de betrouwbaarheid van het onderzoek. De kans dat er toch iets zit wordt dan op een inzichtelijke manier tot een in te schatten risico teruggebracht.

Er lijkt, afgaande op de 24 onderzochte rapporten, een sterke verschraling te zijn opgetreden bij de keuze voor toe te passen methoden. Er wordt sterk vertrouwd op booronderzoek terwijl het in bepaalde archeoregio's meer voor de hand ligt om voor proefsleuven te kiezen. Methoden zoals oppervlaktekartering of geofysisch onderzoek spelen nog maar een marginale of helemaal geen rol meer.

4.6 Selectie, conservering en restauratie

Regelmatig wordt de Inspectie geconfronteerd met berichten dat de conservering en de restauratie van archeologische vondsten onder druk staat. Deze signalen komen vooral van restauratiebedrijven, die aangeven dat de stijging in het aantal opdrachten geen gelijke tred lijkt te houden met de toename van het aantal archeologische projecten. Daarbij

wordt het vermoeden geuit dat vondsten die conservering behoeven soms al in een vroeg stadium van het onderzoek 'uitgeselecteerd' worden omdat in het PvE geen aandacht is besteed aan conservering en/of omdat in de offerte – om concurrentieredenen – hiervoor geen of onvoldoende kosten zijn opgenomen.

Bij de bezoekronde aan de provinciale depots (zie ook paragraaf 4.7) werden in 2005 gelijklopende signalen opgevangen. Het merendeel van de depotbeheerders gaf aan dat sinds de invoering van de KNA aanmerkelijk minder organisch materiaal aangeboden werd dan op grond van ervaringsgegevens uit het verleden en het aantal uitgevoerde projecten te verwachten viel. In enkele gevallen konden depotbeheerders bovendien concrete voorbeelden noemen van te conserveren vondsten die zonder tussenkomst van de provincie of andere instellingen verloren zouden zijn gegaan.

Voor een aantal provincies is dit aanleiding om zich - als de provincie het bevoegd gezag is - actiever met de selectieproblematiek te bemoeien. Het voornaamste instrument daarbij is het PvE. Zo eist één provincie dat de uitvoerder al tijdens het veldwerk contact opneemt als er meer organisch materiaal gevonden wordt dan in het PvE voorzien was. Men hoopt daarmee te voorkomen dat zaken 'ongezien' verdwijnen. Bovendien heeft men zo de mogelijkheid om in bijzondere gevallen te proberen alsnog financiering voor conservering rond te krijgen. Andere provincies schrijven in het PvE voor dat de depotbeheerder in een vroeg stadium bij de selectie betrokken moet worden.

Het probleem voor wat betreft het toezicht door de Inspectie is dat een selectie op oneigenlijke gronden ('geen geld') heel moeilijk te constateren valt omdat een dergelijke selectie vaak al in het veld gebeurt. Het gaat meestal om *ad hoc* beslissingen die binnen een korte tijdspanne genomen en uitgevoerd worden. Inzicht in selectie tijdens de postveldwerkfase kan verkregen worden door een analyse van het door de KNA voorgeschreven selectierapport, maar bij de postveldwerk inspecties (zie ook paragraaf 4.3) bleek dit document in nagenoeg alle gevallen te ontbreken. De Inspectie heeft alle bedrijven op deze tekortkoming gewezen en zal op de naleving van dit KNA-voorschrift blijven toezien.

Er zijn nog andere indicaties dat het soms mis gaat met selectie en conservering van vondsten. De Inspectie is het afgelopen jaar tweemaal geconfronteerd met situaties waarin de behandeling van bijzondere vondsten problematisch verliep c.q. niet werd aangevraagd omdat het niet duidelijk was wie de kosten hiervan zou dragen, c.q. hoe het eigendom van de vondsten geregeld zou worden. Het ging in beide gevallen om topvondsten. Eén van de betrokken bedrijven werd daarbij met zoveel onzekerheden en extra administratieve lasten geconfronteerd dat de professionele vreugde over het doen van een bijzondere vondst zwaar op de proef werd gesteld.

Beide problemen, het 'verdwijnen' van vondsten, en het 'eindeloos getouwtrek' rond topvondsten zijn aspecten van hetzelfde probleem: de adequate berging, conservering en restauratie van bijzondere vondsten is in het huidige bestel onvoldoende geborgd. In de KNA en in de Archeologie Leidraad 1 van het CvAK zijn weliswaar duidelijke voorschriften vastgelegd over hoe men dient om te gaan met kwetsbare vondsten²⁴, maar in gevallen van omvangrijke en/of bijzondere vondst(complex)en die een langdurige en kostbare behandeling vereisen blijken financiële argumenten vaak zwaar te wegen, en soms ten onrechte de doorslag te geven in het selectieproces.

4.7 Deponeren

Alle opgravende instellingen moeten - zowel volgens de opgravingsvergunning als volgens de KNA - binnen een periode van uiterlijk twee jaar na het einde van het veldwerk de geselecteerde vondsten geconserveerd en gedocumenteerd aanleveren aan een provinciaal of gemeentelijk depot. Gezien het feit dat de eerste vergunningen uit 2002 dateren zou het deponeringsproces in 2005 volop moeten lopen. Regelmatig krijgt de Inspectie echter signalen dat het aanleveren van vondsten en documentatie niet vlot verloopt. Het mogelijke gevolg dat in de tijdelijke depots van bedrijven stuwmeren van vondsten en documentatie ontstaan is onwenselijk; vondstmaterialen zijn nu eenmaal geen particulier eigendom, en moeten conform artikel 9 van het Verdrag van Malta toegankelijk zijn voor publiek. Om het probleem nader in kaart te brengen heeft de Inspectie in 2005 een onderzoek uitgevoerd naar het verloop van het KNA-proces 'Deponeren'.

In dit kader zijn alle tien provinciale depots bezocht. Op basis van de KNA is een vragenlijst ontwikkeld die met alle beheerders van provinciale depots is doorgenomen. De resultaten van het onderzoek zullen begin 2006 in een rapport van de Erfgoedinspectie gepubliceerd worden.

Vooruitlopend op de definitieve uitwerking van de bevindingen van het onderzoek kunnen alvast enkele voorlopige conclusies worden geformuleerd.

In algemene zin kan gesteld worden dat het proces deponeren (nog) niet vlekkeloos verloopt. Hiervoor zijn verschillende oorzaken aan te wijzen. Deels lijken deze tijdelijk van aard: zowel de depots als de deponerende bedrijven hebben te maken met aanloopp Problemen. Zo hebben veel bedrijven zich pas laat gerealiseerd dat depots eisen (kunnen) stellen aan de te ontvangen vondstcomplexen. Aan de kant van de depots blijkt dat een deel ervan niet tijdig eenduidige eisen had geformuleerd en/of nog niet over de

²⁴ A. Carmiggelt & P.J.W.M. Schulten (red.), 2002. *Veldhandleiding Archeologie*. (Archeologie Leidraad 1), Zoetermeer.

nodige faciliteiten beschikte om bedrijfsdeponeringen adequaat te kunnen afhandelen. Daarnaast zijn drie van de tien provinciale depots om verschillende redenen geruime tijd gesloten geweest, waardoor bedrijven soms letterlijk voor een 'dichte deur' hebben gestaan. De algemene indruk tijdens het onderzoek was echter dat de depots druk bezig zijn om het proces beter te stroomlijnen en dat een aantal van de bedrijven daar actief bij betrokken is.

Een aantal van de geconstateerde problemen is echter van structurele aard. Zo zijn er grote verschillen tussen de provinciale depots onderling, niet alleen op het gebied van capaciteit, faciliteiten en financiën, maar ook voor wat betreft taakopvatting en doelstellingen. Bedrijven worden daardoor vaak met verschillende eisen geconfronteerd, wat in het algemeen niet bevorderlijk is voor een vlotte procesgang van de deponering. De verschillen hebben veelal een historische achtergrond, maar hebben ook te maken met politieke onduidelijkheid over wat een provinciaal depot zou moeten zijn. Waar het (officieuze) adagium in de jaren '80 nog was dat een gebouw geschikt was om als depot te dienen wanneer er een dak opzat en de deur voorzien was van een slot, dan was in de eerste ontwerpen voor de 'Maltawet' sprake van de ambitie om de archeologische depots om te vormen tot 'archeologische informatiecentra'.

Op basis van deze ambities is een aantal provincies de afgelopen jaren voortvarend te werk gegaan, en druk doende geweest nieuwe depots in te richten die kunnen voldoen aan de eisen die een archeologisch informatiecentrum stelt: publieksruimten, registraties op basis van publieksvragen en toegankelijkheid via internet. In andere provincies is de situatie ongewijzigd gebleven, en heeft het depot als voornaamste functie een bewaarplaats voor archeologica met standplaatsregistratie.

In de memorie van toelichting op het in 2003 bij de Eerste en Tweede Kamer ingediende wetsvoorstel is het idee van het archeologische informatiecentra overigens geheel verlaten.

De verschillen worden bovendien in de hand gewerkt door het ontbreken van door de overheid vastgestelde minimeisen voor de inrichting van de provinciale archeologische depots. De RIA heeft in voorgaande jaren gepleit voor een AMvB waarin deze eisen zouden worden geformuleerd, tot nu toe helaas zonder resultaat.²⁵ De huidige vrijblijvendheid heeft als gevolg dat in een deel van de depots de minimaal benodigde faciliteiten ontbreken. De depotbeheerders zijn overigens wel degelijk op de hoogte van de - privaatrechtelijke - eisen die de KNA aan depots stelt, en proberen hieraan soms letterlijk met kunst en vliegwerk te voldoen: zo zet een depotbeheerder bij gebrek aan een klimaatbeheersingssysteem midden in de zomer zo nu en dan de verwarming aan om de luchtvochtigheid op het gewenste peil te houden. Daarbij moet in gedachten gehouden worden dat de in de KNA geformuleerde eisen feitelijk al minimaal zijn.

²⁵ RIA-jaarverslag 2003, p. 33 en 2004, p. 19.

De Inspectie blijft overtuigd van het belang van eisen aan de inrichting van de provinciale depots en dringt opnieuw aan op het vastleggen ervan in een AMvB.

Verder blijkt ook een aantal onduidelijkheden in de KNA en de wetgeving een belemmerende factor te vormen voor een vlotte overdracht van vondsten door bedrijven: met name de vraagstukken van selectie en conservering kunnen tot langdurige discussies over te deponeren vondstcomplexen aanleiding geven (zie ook paragraaf 4.6).

Tijdens de bezoeken aan de depots kwam nog een aantal andere aandachtspunten naar voren. Meerdere depotbeheerders gaven aan dat zich in de tijdelijke depots van sommige universiteiten omvangrijke vondstcomplexen uit de pre-KNA-tijd bevinden. Deze vondsten dienen overgedragen te worden aan provinciale depots, maar omdat de universiteiten niet (kunnen) voldoen aan de eisen van volledigheid van registratie en documentatie, staat van conservering, en/of volledigheid van de vondstcomplexen, blijft de overdracht achterwege.

Verder kwam diverse malen de vraag ter sprake of een bedrijf zonder toestemming van het depot vondsten mag (laten) tentoonstellen. Het bedrijf is immers geen eigenaar van de vondsten. De Inspectie stelt zich op het standpunt dat dit onder de huidige wetgeving is toegestaan. Er wordt aan bedrijven een duidelijke termijn voorgeschreven waarbinnen vondsten moeten zijn overgedragen aan een depot. Het depot wordt pas eigenaar van de vondsten op het moment van overdracht. In de uitwerkingsperiode kan een bedrijf meewerken aan een expositie. Het presenteren van vondsten tijdens of kort na een opgraving kan in de geest van Malta alleen maar worden toegejuicht, mits het onder de juiste condities gebeurt. De registratie en de conditie van de vondsten zijn in principe geborgd omdat een bedrijf in de uitwerkingsfase - en dus ook tijdens een eventuele expositie in deze periode - hiervoor verantwoordelijk is. Zo nodig kan de Inspectie bedrijven daarop aanspreken. Het zou wel correct zijn als een bedrijf in een dergelijk geval contact op zou nemen met het depot om een en ander af te stemmen.

Dit raakt aan een andere kwestie, namelijk het eigendomsrecht van vondsten die geconserveerd of gerestaureerd zijn voor rekening van derden. Met name bij bijzondere vondsten komt het voor dat in het PvE en de offerte geen financiering is voorzien voor de (kostbare) conservering en/of restauratie daarvan. In de praktijk blijken gemeenten of particuliere instellingen soms bereid te zijn financieel bij te springen vanuit de overweging dat de vondst een bijzondere waarde heeft voor de gemeente of de instelling. Uit de gesprekken met de depotbeheerders bleek dat daarbij nog al eens misverstanden ontstaan. Sommige financiers menen namelijk dat zij rechten kunnen ontlenen aan het feit dat zij de – soms aanzienlijke – kosten van conservering of restauratie gedragen hebben, en proberen de voorwerpen zelf te houden, of stellen voorwaarden ('als het maar in de vitrine van ons gemeentehuis komt'). Volgens de Monumentenwet 1988 blijven vondsten echter

altijd eigendom van de overheid (gemeenten met opgravingsvergunning of de Staat, i.c. het aangewezen depot).²⁶ Wel kunnen met het depot afspraken gemaakt worden over (langdurige) bruikleen van dergelijke vondsten, maar dan wel op de voorwaarden van het depot, en op basis van een bruikleenovereenkomst.

4.8 Gemeentelijke archeologie

In 2004 werd door de RIA met tevredenheid vastgesteld dat de kennis en acceptatie van de spelregels van het nieuwe archeologische bestel, in het bijzonder de KNA, gestaag toenam bij gemeentelijke archeologen. In 2005 moet echter geconstateerd worden dat deze trend zich niet doorzet en er opnieuw een aantal negatieve ontwikkelingen gesignaleerd kan worden.

In 2005 deed wederom het schijnbaar breed verspreide misverstand de ronde dat voor gemeenten een uitzondering wordt gemaakt met betrekking tot de invoering van de KNA. Ook leeft de mening dat in de nieuwe 'Maltawet' een overgangstermijn van twee jaar wordt aangehouden opdat na inwerking treden van de wet gemeenten geleidelijk KNA-proof zouden kunnen gaan werken. Dit misverstand is onder meer nadrukkelijk aan de orde gekomen in het overleg tussen de RIA en het bestuur van het CGA. Het enige wat het ontwerp van de nieuwe wet regelt waarbij sprake is van een termijn van twee jaar, is dat in artikel 65 met betrekking tot vergunninghouders, dus ook de gemeenten die nu een vergunning voor onbepaalde tijd hebben, wordt geregeld dat de huidige vergunningvoorwaarden nog twee jaar van kracht blijven.

Dit betekent echter niet, dat gemeenten niet nu al KNA-conform zouden hoeven te werken, want dat staat immers in de huidige vergunning.

In deze vergunning staat dat gemeenten moeten werken volgens de in de archeologische beroepsgroep gebruikelijke normen, lees de KNA. De staatssecretaris heeft in 2004 bij het schriftelijk beantwoorden van de kamervragen in het kader van de behandeling van het wetsvoorstel voor de wijziging van de Monumentenwet 1988 de KNA aangewezen *'als de binnen de archeologische beroepsgroep geldende norm voor verantwoord archeologisch handelen'*.²⁷

In hetzelfde kader wordt door sommige gemeenten de klacht geuit dat de KNA op het gebied van de binnenstedelijke archeologie ontoereikend zou zijn. Het SIKB, dat in 2005 het beheer

²⁶ In het concept voor de gewijzigde Monumentenwet 1988 wordt de provincie eigenaar van de vondsten.
²⁷ Tweede kamer, vergaderjaar 2003-2004, 29 259, nr. 6.

van de KNA van het CvAK heeft overgenomen, heeft als reactie op deze signalen besloten een definitiestudie 'KNA en de binnenstad' te laten uitvoeren waarbij deze bezwaren van de zijde van de gemeentelijke archeologie onderzocht worden. Een commissie samengesteld uit vertegenwoordigers van het CGA en van commerciële archeologische bedrijven heeft onderzocht in hoeverre de KNA aanvulling behoeft op het gebied van archeologisch onderzoek in de binnenstad. Het eindresultaat van dit onderzoek krijgt de vorm van een advies aan het CCvD Archeologie en zal naar verwachting begin 2006 klaar zijn.

Een zeer ernstige constatering is dat gemeentelijke archeologische diensten serieuze problemen hebben met het voldoen aan de kwaliteitseisen. In sommige gevallen geldt dat zelfs voor expliciete eisen van hun opgravingsvergunning. In 2005 is dit duidelijk naar voren gekomen als het gaat om de rapportageplicht. Deze verplichting is sinds 2002 opgenomen als voorwaarde in de opgravingsvergunning:

'Binnen een redelijke termijn doch uiterlijk binnen twee jaar na het beëindigen van een opgraving zendt de vergunninghouder aan de ROB een standaardrapport van de betreffende opgraving. Dit rapport geeft inzicht in het doel en de bevindingen van het onderzoek.'

In 2005 heeft de Inspectie een onderzoek door middel van een steekproef uitgevoerd om zicht te krijgen op het nalevingsniveau van deze rapportageplicht door gemeenten met een opgravingsvergunning. Bij vijf gemeentelijke archeologische diensten is informatie opgevraagd naar de aanwezigheid van de standaardrapporten voor het uitgevoerde veldwerk dat opgestart en beëindigd is in de periode tussen 5 december 2002 (datum van de aangepaste opgravingsvergunning) en 31 december 2003. Uit de verkregen informatie bleek dat de aangeschreven gemeentelijke archeologische diensten in deze periode 27 projecten hadden uitgevoerd (2 begeleidingen, 11 IVO's en 14 opgravingen). Voor 21 projecten was inmiddels de termijn van twee jaar verstreken waarbinnen een rapport dient opgeleverd te worden. Volgens de eigen opgaven van de gemeentelijke archeologische diensten was slechts voor twee van deze 21 projecten een rapport beschikbaar.

De situatie dat 90% van de rapporten binnen de termijn van twee jaar na het beëindigen van het veldwerk niet beschikbaar is, mag dramatisch genoemd worden. De bij de steekproef betrokken gemeentelijke archeologische diensten hebben volgens eigen opgave bovendien voor geen enkel rapport uitstel aangevraagd bij de ROB. Het beeld dat uit de steekproef naar voren komt, wordt door andere informatie bevestigd. De resultaten van de steekproef doen dan ook vermoeden dat de meerderheid van de gemeentelijke archeologische diensten zich niet aan de desbetreffende vergunningsvoorwaarde houdt.

Deze cijfers zijn des te schrijnender daar de gemeentelijke archeologische diensten in de afgelopen jaren herhaalde malen door de RIA er op gewezen zijn dat ze zich – net als de archeologische bedrijven – dienen te houden aan de vergunningsvoorwaarde. De Inspectie heeft het probleem van de naleving van de rapportageplicht door gemeentelijke archeologische diensten met een opgravingsvergunning in het najaar van 2005 onder de aandacht van de ROB gebracht.

Ondanks de gesignaleerde ontwikkelingen bij gemeenten heeft de Inspectie in 2005 het toezicht op het werk van gemeentelijke archeologische diensten met een opgravingsvergunning geen hoge prioriteit kunnen geven. De veldwerkzaamheden van gemeenten stonden wel prominent op de inspectieagenda, maar hieraan is geen invulling gegeven. Voor het opstarten van de inspecties bij gemeentelijke archeologische diensten is het voorbehoud gemaakt dat er sprake zou zijn van een werkend sanctiebeleid. Zoals in paragraaf 4.1 is geconstateerd, is dit bij het beleidsdepartement in 2005 niet van de grond gekomen, en zijn deze inspecties dus niet gestart.

Ondanks deze zorgelijke ontwikkelingen was in 2005 niet alles kommer en kwel in de gemeentelijke archeologie. Zo blijken de in de voorgaande jaren gesignaleerde problemen omtrent de vergunningen van de gemeentelijke archeologische diensten vrijwel verdwenen te zijn. Ook zijn verdere problemen in de regionalisering van het werk van gemeente uitgebleven. Verder dient ook vermeld te worden dat een aantal gemeentelijke archeologische diensten zich in het kader van de aanpassing van hun werkzaamheden aan de KNA gemeld hebben voor een proefinspectie door de RIA. En tenslotte dient hier zeker ook melding gemaakt te worden van de ingebruikname van het nieuwe “state of the art” gemeentelijke archeologisch depot van Dordrecht.²⁸

4.9 Overige dossiers

Zoals gebruikelijk maakt de Inspectie in haar jaarverslag ook melding van al dan niet vermeende misstanden en vragen die de Inspectie in de loop van het jaar zijn voorgelegd. In 2005 zijn 70 meldingen en vragen bij de RIA binnengekomen. Het aantal meldingen en vragen is min of meer gelijk verdeeld over archeologische bedrijven (26), overheden (Rijk, provincie, gemeenten) (25) en particulieren (waar onder amateur-archeologen) (19). Opvallend is dat particulieren vooral via de website contact opnemen met de Inspectie. Slechts een klein deel van de meldingen (19) is door Inspectie als dossier in behandeling genomen. Daarnaast heeft de Inspectie op grond van eigen informatievergaring en inspecties nog tien andere zaken als dossier aangemerkt. In vergelijking met het voorgaande jaar is het aantal meldingen en vragen gedaald met ruim 30% maar het aantal

²⁸ RIA-jaarverslag 2002, p.39.

daaruit voortvloeiende dossiers bleef echter gelijk. Bij het aantal als dossier in behandeling genomen meldingen is 50% afkomstig van archeologische bedrijven, 39% van de overheden en de rest van particulieren.

Van de 29 dossiers had 45% betrekking op het handelen van archeologische bedrijven en 38% op het handelen van de overheid. De overige dossiers hadden betrekking op het handelen van particulieren en commerciële opdrachtgevers. Voor bedrijven en overheden komen deze percentages praktisch overeen met deze van 2004.

Waar in 2005 getalsmatig weinig substantiële verschuivingen optraden ten opzichte van het voorgaande verslagjaar, is er inhoudelijk wel een aantal ontwikkelingen te signaleren. Zo komen in de dossiers een aantal nieuwe thema's aan de orde zoals 'advisering en directievoering', 'deponering en conservering' en 'standaardrapportage'. De thema's die in de voorgaande jaren prominent op de voorgrond traden zoals 'kwaliteitsgebrek bij de uitvoering', 'inzet van amateurs' of 'problemen met PVE's' kregen in 2005 minder aandacht. Deze tendens was al in 2004 waarneembaar en zet zich nu door. Bij de PVE's dient wel de opmerking gemaakt te worden dat dit onderwerp nog wel duidelijk aanwezig is bij de telefonische vragen, maar de meeste van deze contacten hebben niet geleid tot het openen van een dossier.

Tenslotte dient er nog op gewezen te worden dat er opvallend weinig vragen of meldingen bij de Inspectie zijn geregistreerd over de wijziging van de Beleidsregel opgravingsbevoegdheid waardoor booronderzoek per 1 november 2005 vergunningplichting werd. Of het pas in het najaar van 2005 in werking treden van de nieuwe beleidsregel hier debet aan is, of dat de effectieve informatieverschaffing hier een verklaring voor is, zal moeten blijken in 2006.

5.1 Internationale activiteiten

Zoals ieder jaar ontplooidde de Inspectie ook in 2005 weer diverse activiteiten op het internationale vlak. Deze houden verband met het feit dat de internationale dimensie van groot belang is voor veel aspecten van de kwaliteitszorg in de archeologie. Het onderwerp staat in veel landen sterk in de belangstelling door de veranderingen die overal gaande zijn in de structuur en werkwijze van de archeologische monumentenzorg en de uitvoeringspraktijk. In 2005 ging het voor een belangrijk deel om 'export' of 'promotie' van het Nederlandse systeem van archeologische monumentenzorg.

Veel internationale belangstelling bestond voor de op het eind van het vorige verslagjaar (als RIA-report) verschenen Engelse vertaling van de KNA, onder de titel *Dutch Archaeology Quality Standard*. Het boek is onder meer verspreid onder de leden van het Europae Archaeologiae Consilium (EAC, de vereniging van de instellingen die in Europa op nationaal niveau verantwoordelijk zijn voor de archeologische monumentenzorg), maar aanvragen voor een exemplaar kwamen ook van diverse andere instellingen in de USA, Canada, Argentinië, België, Ierland, Frankrijk, UK, Sri Lanka, Zweden en Australië. De voorraad exemplaren was eind 2005 bijna uitgeput, maar de publicatie is ook als pdf-bestand te downloaden van de website van de Inspectie.

Vertegenwoordigers van de Inspectie hebben deelgenomen aan een aantal sessies tijdens de *Annual Meeting van de European Association of Archaeologists* in Cork (Ierland). Door W. Willems en M. van den Dries werd tijdens dit congres een druk bezochte sessie georganiseerd over het onderwerp *Quality Assurance in Archaeology: the international experience*, waaraan bijdragen werden geleverd door een zevental collegae uit verschillende Europese landen. Gezien de belangstelling voor het onderwerp is besloten om de lezingen voor publicatie te bundelen, aangevuld met artikelen over het systeem van kwaliteitszorg in enkele andere landen.

Op voorstel van de RIA heeft het bestuur van het EAC op zijn jaarlijkse congres (in Rosas, Spanje) eveneens een symposium gewijd aan kwaliteitszorg, waaraan bijdragen werden geleverd door zowel bedrijven als de instellingen die op landelijk niveau verantwoordelijk zijn voor archeologische monumentenzorg. De Nederlandse bijdragen kwamen van de Inspectie (M. van den Dries) en ADC ArcheoProjecten bv.

Op uitnodiging van de National Park Service (USA) is tenslotte een bijdrage geleverd aan een driedaagse werkconferentie die op Cumberland Island, Georgia werd gehouden onder de titel *Preserving the World's Heritage Resources Workshop*. Ook hier was kwaliteitszorg één van de discussiethema's.

De algemeen inspecteur woonde als vice-president van het International Committee on Archaeological Heritage Management (ICAHM), de ICOMOS-commissie voor

archeologische monumentenzorg, de jaarvergadering in Xi'an (China) bij, die werd gehouden tijdens de driejaarlijkse *General Assembly* van ICOMOS, de International Council on Monuments and Sites.

Op verzoek van het Nationaal Archeologisch Antropologisch Museum (NAAM) is door de algemeen inspecteur namens het Ministerie van OCW een bijdrage geleverd aan het door het NAAM georganiseerde '*Seminar wetgeving en cultureel erfgoed*' in Willemstad, Curaçao. Het seminar, dat werd voorgezeten door de voormalige premier van de Nederlandse Antillen, mevrouw S. Römer, had ten doel om de mogelijkheden te verkennen tot implementatie van het Verdrag van Malta in de Nederlandse Antillen.

5.2 Publicaties

RIA-publicaties

- Boren = opgraven - *memoRIA* 7
- Aten, N.A., M.H. van den Dries, G.R.M. van den Eynde, D.H. de Jager & S.J. Boogert, *IVO op niveau? Een onderzoek naar de kwaliteit van rapporten van archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO)*. (RIA-rapport 2), Den Haag.

Zoals ook in paragraaf 4.2 aangegeven dragen de medewerkers van de Inspectie hun kennis regelmatig uit in andere publicaties en presentaties tijdens congressen en studiedagen. Voor een overzicht hiervan wordt verwezen naar het jaarverslag van de Erfgoedinspectie.

Afkortingenlijst

AMvB	algemene maatregel van bestuur
AMZ	Archeologische Monumentenzorg
Archis	Archeologisch informatiesysteem
BRL	beoordelingsrichtlijn
CCvD	Centraal College van Deskundigen
CGA	Convent van Gemeentelijke Archeologen
CvAK	College voor de Archeologische Kwaliteit
DCE	directie Cultureel Erfgoed
EAC	Europae Archaeologiae Consilium
ICAHM	International Committee on Archaeological Heritage Management
ICOMOS	International Council on Monuments and Sites
IVO	inventariserend veldonderzoek
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
NAAM	Nationaal Archeologisch Antropologisch Museum
NOA	Nationale Onderzoeksagenda Archeologie
NVvA	Nederlandse Vereniging van Archeologen
OCW	Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
PvA	plan van aanpak
PvE	programma van eisen
RACM	Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten
RAM	Rapportage Archeologische Monumentenzorg
RDMZ	Rijksdienst voor de Monumentenzorg
RIA	Rijksinspectie voor de Archeologie
ROB	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek
SIKB	Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer
SNA	Stichting voor de Nederlandse Archeologie
T&H	Toezicht- en Handhavingsbeleid
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
VOiA	Vereniging van Ondernemers in Archeologie

Colofon

Uitgave

Erfgoedinspectie / Archeologie
Hoftoren, Rijnstraat 50
Postbus 16478 (IPC 3500)
2500 BL Den Haag

Algemeen telefoonnummer	+31 (0)70 – 412 4012
Fax	+31 (0)70 – 412 4014
E-mail	info@erfgoedinspectie.nl
Website	www.erfgoedinspectie.nl

ISBN-10	90-77510-19-2
ISBN-13	978-9-77510-19-2

Den Haag, augustus 2006

Over de Erfgoedinspectie / Archeologie

De sector Archeologie ziet toe op de naleving van het bij of krachtens de Monumentenwet 1988 bepaalde ten aanzien van archeologische monumenten, opgravingen en vondsten.

De controlerende rol wordt ingevuld door inspectieprogramma's uit te voeren en ook door acties te nemen op signalen uit het archeologische veld. Naast het namens de politiek verantwoordelijke bewindspersoon toezien op een verantwoorde omgang met ons archeologisch erfgoed, doet de Sector Archeologie onderzoek naar de werkbaarheid en het functioneren van het kwaliteitszorgsysteem en de bijbehorende instrumenten en naar de kwaliteit van producten (zoals rapporten, programma's van eisen en adviezen). Waar nodig doet de Sector Archeologie daarover aanbevelingen aan de bewindslieden of aan de archeologische gemeenschap.

